

Rutvica Rusan Novokmet*

Pregledni znanstveni rad

UDK 341.3:341.24

DOI: <https://doi.org/10.25234/pv/31476>

Rad primljen: 10. lipnja 2024.

Rad prihvaćen: 4. prosinca 2024.

USTANICI PRIZNATI KAO ZARAĆENA STRANKA NEMEĐUNARODNIH ORUŽANIH SUKOBA U TRADICIONALNOM I SUVREMENOM MEĐUNARODNOM PRAVU

Sažetak:

U fokusu tradicionalne međunarodnopravne regulacije oružanih sukoba prvenstveno su međunarodni oružani sukobi, što je prije usvajanja Ženevskih konvencija za zaštitu žrtava rata iz 1949. i Dopunskih protokola uz te Konvencije rezultiralo pojavom pravnih praznina kad je riječ o ograničenjima u vezi s postupanjima stranaka unutarnjih oružanih sukoba. Predmet ovog rada je analiza važnih promjena koje je suvremeni međunarodnopravni okvir postavio glede detaljnije regulacije nemeđunarodnih oružanih sukoba te je konkretnijim ograničenjima postupanja u nemeđunarodnim oružanim sukobima usmjerio primjenu pravila međunarodnog humanitarnog prava prema učinkovitijoj zaštiti žrtava rata. U tom se kontekstu, nakon prikaza relevantnog međunarodnopravnog okvira primjenjivog na nemeđunarodne oružane sukobe, razmatraju različite definicije pojmova nemeđunarodnih oružanih sukoba i njihovih stranaka sadržane u Ženevskim konvencijama i Dopunskom protokolu II., uz analizu najrecentnijih odluka međunarodnih stalnih i ad hoc sudova koji su značajno doprinijeli interpretaciji i razvoju međunarodnog prava primjenjivog na tu vrstu oružanih sukoba. Posebno se analizira institut priznanja ustanika kao zaraćene stranke koji je u usporedbi s tradicionalnim međunarodnim pravom doživio značajne promjene u kontekstu obvezatnosti primjene međunarodnog humanitarnog prava. Zaključuje se da je postupni prestanak primjene instituta priznanja ustanika, uz smanjivanje razlika međunarodnih i nemeđunarodnih oružanih sukoba, doprinio osvještavanju svih stranaka oružanih sukoba o obvezatnosti primjene međunarodnog humanitarnog prava, odnosno o njihovoj odgovornosti za zaštitu žrtava rata, poštovanje načela čovječnosti i zahtjeva javne savjesti, od trenutka kad započne oružani sukob pa do njegova prestanka.

Ključne riječi:

međunarodno humanitarno pravo, Ženevske konvencije za zaštitu žrtava rata, nemeđunarodni oružani sukobi, ustanici, priznanje ustanika kao zaraćene stranke

* Dr. sc. Rutvica Rusan Novokmet, docentica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 14, 10000 Zagreb, E-adresa: rutvica.rusan@pravo.unizg.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6235-1012>.

1. UVOD – MEĐUNARODNOPRAVNI OKVIR PRIMJENJIV NA NEMEĐUNARODNE ORUŽANE SUKOB

Međunarodno humanitarno pravo prvenstveno je usmjereno na reguliranje međunarodnih oružanih sukoba. Odredbe tog dijela međunarodnog prava u najvećoj se mjeri odnose na postupanje pripadnika oružanih snaga zaraćenih država i s njima izjednačenih sudionika oružanih sukoba, zaštitu ranjenika i bolesnika, položaj i prava ratnih zarobljenika, zaštitu civilnog stanovništva, sredstva i metode ratovanja. U počecima razvoja međunarodnog prava oružanih sukoba nemeđunarodni sukobi nisu bili predmet ugovorne pravne regulacije, no to nipošto ne znači da oni nisu postojali niti da nedržavni akteri kao stranke tih sukoba ne bi bili vezani osnovnim ograničenjima ratovanja koja izviru iz nužnosti poštovanja temeljnih načela čovječnosti. U tom smislu, temelje pravne vezanosti nedržavnih aktera pravilima o humaniziranju ratovanja možemo pronaći u tzv. Martensovoj klauzuli, odredbi preambule IV. Haaške konvencije o zakonima i običajima rata na kopnu iz 1907. godine.¹ U toj se Konvenciji, naime, izričito naglašava da u slučajevima koji nisu uređeni ugovornim pravom „stanovništvo i ratnici ostaju pod zaštitom i vladavinom načela međunarodnog prava koja proizlaze iz običaja ustanovljenih među civiliziranim narodima, iz zakona čovječnosti i iz zahtjeva javne savjesti.“² Ta je odredba svoj puni izričaj i sadržaj dobila u pravnoj regulaciji nakon II. svjetskoga rata, prije svega u zajedničkom čl. 3. Ženevskih konvencija za zaštitu žrtava rata iz 1949. godine, a kasnije i u Dopunskom protokolu II. uz Ženevske konvencije od 12. kolovoza 1949. o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (dalje u tekstu: Protokol II.) iz 1977. godine.³ Spomenuti članak 3. nalaže svakoj stranci nemeđunarodnog oružanog sukoba da se u svojem djelovanju pridržava temeljnih zakona čovječnosti i zahtjeva javne savjesti upravo radi humanizacije vođenja oružanih sukoba i prvenstvene zaštite civilnog stanovništva, kao i drugih osoba koje ne sudjeluju u neprijateljstvima.⁴ Ta je odredba važna zbog barem dvaju razloga. Naime, iz te se

1 Juraj Andrassy, Božidar Bakotić, Maja Seršić i Budislav Vukas, *Međunarodno pravo*, Vol 1 (Školska knjiga 2010) 101.–102.

2 Convention (IV) Respecting the Laws and Customs of War on Land, 1907, preambula. Tekst Konvencije dostupan je na: ICRC, IHL Databases, <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-conv-iv-1907>> pristupljeno 14. ožujka 2024. U preambuli se navodi da Konvencija treba služiti kao opće pravilo ponašanja zaraćenih strana u njihovim međusobnim odnosima i njihovim odnosima prema stanovništvu. Nadalje, ono što smatramo iznimno važnim u kontekstu tumačenja obvezatnosti međunarodnog običajnog prava, kao i temeljnih načela čovječnosti i zahtjeva javne savjesti kad je posrijedi djelovanje nedržavnih aktera, jest skrenuti pozornost na odredbu preambule u kojoj se napominje da namjera Visokih ugovornih stranaka zasigurno nije da slučajevi neobuhvaćeni Konvencijom budu ostavljeni proizvoljnoj procjeni vojnih zapovjednika. Vidi i: Juraj Andrassy, Božidar Bakotić, Maja Seršić i Budislav Vukas, *Međunarodno pravo*, Vol 3 (Školska knjiga 2006) 130.–131.

3 Geneva Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field, 1949; Geneva Convention (II) for the Amelioration of the Condition of the Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea, 1949; Geneva Convention (III) Relative to the Treatment of Prisoners of War, 1949; Geneva Convention (IV) Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, 1949. Sve četiri Ženevske konvencije objavljene su u: UNTS, Vol 75, 1950; Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protokol II), 1977, UNTS, Vol 1125, 1979.

4 Zajednički članak 3. svih četiriju Ženevskih konvencija propisuje: „U slučaju oružanog sukoba koji nema međunarodni karakter i koji izbjeze na području jedne od visokih stranaka ugovornica, svaka stranka sukoba dužna je primjenjivati barem ove odredbe: 1. S osobama koje izravno ne sudjeluju u neprijateljstvima, uključujući pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i osobe koje su izvan bojnog ustroja ('hors de combat') zbog bolesti, rana, lišenja slobode ili bilo kojega drugog razlog, u svakoj će se prilici postupiti čovječno, bez ikakvoga nepovoljnog razlikovanja utemeljenoga na rasi, boji kože, vjeroispovijedi ili uvjerenju, spolu, rođenju ili imovinskom stanju, ili bilo kojem drugom sličnom kriteriju. U tu svrhu prema gore navedenim osobama zabranjeni i ostaju zabranjeni, u svako doba i na svakom mjestu, ovi čini: a) nasilje protiv života i tijela, osobito sve vrste ubojstava, sakaćenja, okrutnog postupanja i mučenja; b) uzimanje talaca; c) povrede osobnog dostojanstva, osobito uvredljivi i ponižavajući postupci; d) izricanje i izvršavanje kazni bez prethodnog suđenja pred redovito ustanovljenim sudom, koji pruža sva sudska jamstva priznata kao nužna od civiliziranih naroda. 2. Ranjenici i bolesnici prikupit će se i njegovati. Svaka nepristrana

odredbe može spoznati, doduše vrlo općenito, definicija nemeđunarodnog oružanog sukoba kao sukoba koji izbije na području jedne od visokih stranaka ugovornica i koji nema međunarodni karakter; s druge strane, u odredbi su postavljeni minimalni zahtjevi humanog ponašanja koja su se dužne pridržavati sve stranke sukoba.⁵

Ipak, međunarodnopravna teorija i praksa prožete su raspravama o pravnom temelju obvezatnosti međunarodnog humanitarnog prava u odnosu na nedržavne aktere koji sudjeluju u nemeđunarodnim oružanim sukobima. Naime, zbog određene nepreciznosti postojećih pravnih pravila te nemogućnosti izravnog obvezivanja nedržavnih aktera tim međunarodnim ugovorima stvaraju se preduvjeti za pojavu pravne praznine, odnosno nemogućnosti izravne odgovornosti nedržavnih aktera za kršenje odredaba međunarodnog humanitarnog prava.⁶ Prema našem mišljenju, međutim, pri tumačenju zajedničkog čl. 3. svih četiriju Ženevskih konvencija, a koji se odnosi na oružani sukob koji nema međunarodni karakter, potrebno je imati na umu *ratio* te odredbe i čitati ju u skladu sa svrhom toga članka i međunarodnopravnog uređenja oružanih sukoba u cijelosti, a to je, prvenstveno, zaštita temeljnih humanitarnih načela i pravne sigurnosti.⁷ Naime, čitajući tekst zajedničkog čl. 3. Ženevskih konvencija prema kojem: „U slučaju oružanog sukoba koji nema međunarodni karakter i koji izbije na području jedne od Visokih stranaka ugovornica, svaka stranka sukoba dužna je primjenjivati barem ove odredbe...“,⁸ jedino činjenica postojanja oružanog sukoba koji ima karakter nemeđunarodnog predstavlja prag za primjenu njegovih odredaba. Kad bi samo država (vlada) kao jedna od stranaka nemeđunarodnog oružanog sukoba bila podvrgnuta obvezi poštovanja odredaba međunarodnog humanitarnog prava, dok bi nedržavni akteri (ustanici) bili izvan dosega međunarodnopravne odgovornosti, stvorila bi se nelogična i opasna neravnoteža u pravnom položaju svih stranaka sukoba. Apsurd bi bio i veći u slučajevima nemeđunarodnih oružanih sukoba koji se odvijaju isključivo između više različitih nedržavnih aktera, što nije rijedak slučaj u današnjim oružanim sukobima. Prema tome, imajući u vidu da u suvremeno doba prevladavaju upravo nemeđunarodni oružani sukobi, možemo zaključiti da zahtjevi pravne sigurnosti i zaštite temeljnih prava onih koji sudjeluju u oružanim sukobima, kao i onih koji su najviše pogođeni njihovim negativnim učincima, ukazuju na pravnu obvezatnost zajedničkog čl. 3. u odnosu na sve one aktere koji se mogu smatrati strankama nemeđunarodnih, unutarnjih oružanih sukoba. Tome u prilog govori i posljednja odredba zajedničkog čl. 3. Ženevskih kon-

humanitarna organizacija, kao što je Međunarodni odbor Crvenog križa, može strankama sukoba ponuditi svoje usluge. S druge strane, stranke sukoba nastojat će posebnim sporazumima osnažiti sve ili dio preostalih odredaba ove Konvencije. Primjena prethodnih odredaba ne utječe na pravni položaj stranaka sukoba.“ Vidi četiri Ženevske konvencije, *ibid.*

5 *Ibid.*

6 George J. Andreopoulos, 'On the Accountability of Non-State Armed Groups' u George J. Andreopoulos, Zehra Kabasakal Arat i Peter Juviler (eds), *Non-State Actors in the Human Rights Universe* (Kumarian Press Inc. 2006) 143–147. Vrijedna istraživanja problematike obvezatnosti međunarodnog humanitarnog prava, kao i zaštite prava čovjeka proveli su i drugi autori. Vidi, primjerice, Andrew Clapham, *Human Rights Obligations of Non-State Actors* (Oxford University Press 2006); Robert McCorquodale, *International Law beyond the State: Essays on Sovereignty, Non-State Actors and Human Rights* (Cameron May 2011); William Anthony Schabas, 'Punishment of Non-State Actors in Non-International Armed Conflict' u Andrea Bianchi (ed), *Non-State Actors and International Law* (Ashgate Publishing Ltd. 2009) 465 *et seq.*; Cedric Ryngaert, 'Non-State Actors in International Humanitarian Law' u Jean D'Aspremont (ed), *Participants in International Legal System: Multiple Perspectives on Non-State Actors in International Law* (Routledge 2011) 284 *et seq.*

7 Komentar I. Ženevske konvencije za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu od 1949., 2016, para. 382; dostupno na: ICRC, IHL Databases, <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gci-1949/article-3/commentary/2016?activeTab=undefined>> pristupljeno 14. ožujka 2024.

8 Zajednički čl. 3. Ženevskih konvencija, *supra* (n 4).

vencija prema kojoj primjena odredaba toga članka nema utjecaja na pravni položaj stranaka sukoba.⁹

Iako nedržavni akteri ne mogu formalno postati strankama navedenih međunarodnih ugovora, taj se nedostatak nadomješta činjenicom da je zajednički čl. 3. Ženevskih konvencija odraz običajnog međunarodnog prava i predstavlja temeljne zahtjeve čovječnosti koje su dužni poštovati svi oni koji kao stranke sudjeluju kako u međunarodnim tako i u nemeđunarodnim oružanim sukobima, što je potvrđeno i u međunarodnoj sudskoj praksi.¹⁰ Međunarodno običajno humanitarno pravo kao normativni okvir koji regulira međunarodne i nemeđunarodne oružane sukobe služi popunjavanju pravnih praznina koje se javljaju kod primjene odredaba međunarodnih ugovora iz područja međunarodnog humanitarnog prava, što utječe i na postupno smanjivanje samog značaja razlikovanja međunarodnih i nemeđunarodnih oružanih sukoba.¹¹

Što se tiče Protokola II. koji ne bilježi univerzalnu prihvaćenost među državama poput Ženevskih konvencija, međunarodna judikatura je potvrdila da je velik broj odredaba tog međunarodnog ugovora izraz već postojećih pravnih pravila ili običajnopravnih pravila u nastajanju ili odraz općih načela prava.¹² A u Komentaru odredbe čl. 1. Protokola II. naglašeno je da njegova primjena ne ovisi o diskrecijskoj procjeni stranaka sukoba, nego se primjenjuje automatski od trenutka kad se ispune objektivne pretpostavke navedene u odredbi čl. 1. Protokola.¹³ Smisao primjene Protokola II. upravo je zaštita žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba, odnosno vitalnih humanitarnih interesa koja ne smije ovisiti o proizvoljnoj odluci stranaka tih sukoba. Na taj se način štite temelji na kojima počiva međunarodno humanitarno pravo, koji su već prije opisani u odredbama zajedničkih čl. 2. i 3. Ženevskih konvencija.¹⁴

9 *Ibid.*

10 Tako je, na primjer, u presudi u slučaju *Nicaragua* Međunarodni sud ustvrdio da „zajednički čl. 3. odražava elementarne zahtjeve čovječnosti.“ Nadalje, u istoj je presudi Sud istaknuo da su pripadnici skupine *contras* vezani odredbama zajedničkog čl. 3. Ženevskih konvencija, koje odredbe sadrže pravila jednaka kako za stranke nemeđunarodnog, tako i za stranke nemeđunarodnog oružanog sukoba. *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Merits, Judgment, ICJ Reports, 1986, paras. 218–219. Međunarodni kazneni sud za Ruandu (MKSR) u svojoj je praksi prihvatio ova gledišta pa je tako u odluci u slučaju *Akayesu* istaknuo da je odredba zajedničkog čl. 3. nedvojbeno dio običajnog međunarodnog prava te da postoji korpus općih načela i normi primjenjivih na unutarnje oružane sukobe. Vidi *Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu*, Trial Chamber Judgment, Case No. ICTR-96-4-T, 1998, para. 608.

11 Tako je Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) u slučaju *Tadić* istaknuo: „(...) ne može se zanijekati da su se razvila pravila međunarodnog običajnog prava koja reguliraju unutarnje sukobe. Tim pravilima (...) regulirana su pitanja poput zaštite civilnog stanovništva od neprijateljstava, osobito od napada počinjenih bez razlikovanja civila i boraca, zaštite civilnih objekata, osobito kulturnih dobara, zaštite svih onih koji ne sudjeluju ili više ne sudjeluju aktivno u vođenju neprijateljstava, kao i pitanje zabrane primjene sredstava ratovanja koja su zabranjena u međunarodnim oružanim sukobima, te zabrane određenih metoda vođenja neprijateljstava.“ MKSJ je naglasio i da temeljni zahtjevi čovječnosti i zdravog razuma čine apsurdnim stajalište da bi upotreba oružja, koje je zabranjeno u oružanim sukobima između država (dakle, u međunarodnim oružanim sukobima), bila dozvoljena u slučajevima u kojima države tim oružjem pokušavaju suzbiti ustanak vlastitih državljana na vlastitom teritoriju. Dakle, ono što je nečovječno i zabranjeno u međunarodnim oružanim sukobima, ne može biti drukčije nego nečovječno i neprihvatljivo i u unutarnjim sukobima. *Prosecutor v. Duško Tadić*, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, Case No. IT-94-1-AR72, 1995, paras. 119, 127. Vid i Dapo Akande, 'Classification of Armed Conflicts: Relevant Legal Concepts' u Elizabeth Wilmshurst (ed), *International Law and the Classification of Conflicts* (Oxford University Press 2012) 35–36.

12 *Prosecutor v. Duško Tadić, ibid.*, para. 117.

13 Vidi Komentar Protokola II. iz 1987. godine, ICRC, para. 4459, dostupno na: ICRC, IHL Databases, <<http://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=15781C741BA1D4DCC12563CD00439E89>> pristupljeno 14. ožujka 2024.

14 *Ibid.*

2. DEFINICIJA I STRANKE NEMEĐUNARODNOG ORUŽANOG SUKOBA

Pitanje točnog određenja koncepta nemeđunarodnog oružanog sukoba također je bilo predmetom diskusija, osobito među državama sudionicama Diplomatske konferencije u Ženevi 1949. godine, na kojoj je u konačnici usvojena vrlo općenita odredba („U slučaju oružanog sukoba koji nema međunarodni karakter...“) pod koju bi se *de facto* mogao podvesti bilo koji oružani sukob koji izbije na području neke države stranke. Pa ipak, neki kriteriji odnosno smjernice određivanja nekog oružanog sukoba kao nemeđunarodnog usuglašene su tijekom ženevske konferencije. Ovdje navodimo one koji su navedeni u Komentaru Prve Ženevske konvencije za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu: 1) da stranka sukoba koja se bori protiv *de jure* vlade ima organizirane vojne snage, odgovorno zapovjedništvo, da djeluje na određenom području, te da je sposobna poštovati i osigurati poštovanje Konvencije; 2) da vlada ima obvezu pribjeći regularnim vojnim snagama protiv ustanika koji su vojno organizirani i u posjedu su dijela državnog teritorija; 3) da je *de jure* vlada priznala ustanike kao zaračenu stranku, ili da je tražila aktiviranje prava za sebe kao zaračenu stranku, ili pak da je priznala ustanike kao zaračenu stranku isključivo radi primjene ove Konvencije, ili da je spor, kvalificiran kao prijetnja miru, narušenje mira ili čin agresije, stavljen na dnevni red Vijeća sigurnosti ili Opće skupštine UN-a; 4) da ustanici djeluju kao organizacija koja pretendira imati obilježja države, da ustaničke vlasti provode *de facto* vlast nad osobama na određenom državnom području, da ustaničke oružane snage djeluju prema smjernicama organizirane civilne vlasti i spremni su poštovati opće zakone rata i da ta vlast pristaje biti vezana odredbama Konvencije.¹⁵ Pictet ističe da odredba zajedničkog čl. 3., formulirana općenito i bez posebnog navođenja obilježja i preduvjeta za postojanje nemeđunarodnog oružanog sukoba, omogućuje njegovu primjenu na široki krug oružanih sukoba. Iz takvog pravnog uređenja vidljiva je svrha osiguranja pravne zaštite, a to je obveza poštovanja pravila koja su civilizirane zemlje već priznale kao temeljna u oružanim sukobima i preuzele u svoja zakonodavstva i prije usvajanja Ženevskih konvencija.¹⁶

Za razliku od toga, Protokolom II. puno je preciznije određeno njegovo polje primjene *ratione personae*. Tako, odredbe Protokola II. uz državne oružane snage obvezuju i „odmetničke oružane snage ili druge organizirane naoružane skupine koje, pod odgovornim zapovjedništvom, ostvaruju nad dijelom njezina područja takvu kontrolu koja im omogućuje vođenje neprekidnih i usklađenih vojnih operacija i primjenu ovog Protokola“.¹⁷

15 Jean Pictet (ed), *The Geneva Conventions of 12 August 1949, Commentary: First Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field* (ICRC 1952) 49–50.

16 *Ibid.*

17 Tekst odredbe cijelog čl. 1., st. 1. Protokola II. glasi: „Ovaj Protokol, kojim se razvija i dopunjuje članak 3. koji je zajednički Ženevskim konvencijama od 12. kolovoza 1949., ne mijenjajući postojeće uvjete njegove primjene, primjenjuje se na sve oružane sukobe koji nisu obuhvaćeni člankom 1. Dopunskog protokola uz Ženevske konvencije od 12. kolovoza 1949. o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I.) i koji se odvijaju na području Visoke stranke ugovornice između njezinih oružanih snaga i odmetničkih oružanih snaga ili drugih organiziranih naoružanih skupina koje, pod odgovornim zapovjedništvom, ostvaruju nad dijelom njezina područja takvu kontrolu koja im omogućuje vođenje neprekidnih i usklađenih vojnih operacija i primjenu ovog Protokola.“ Vidi Protokol II. (n 3). Opširnije o različitim naoružanim skupinama na koje se primjenjuju odredbe Ženevskih konvencija i Protokola II. Liesbeth Zegveld, *The Accountability of Armed Opposition Groups in International Law* (Cambridge University Press 2002) 3–4, 134.

Usporedbom odredaba zajedničkog čl. 3. Ženevskih konvencija i čl. 1. Protokola II. uvidamo da je prag primjene odredaba Protokola II. ipak stroži. Prije svega, Protokol II. se primjenjuje samo na oružane sukobe koji se odvijaju na području države stranke između državnih oružanih snaga i odmetničkih oružanih snaga ili drugih naoružanih skupina, isključujući primjenu na sukobe koje naoružane skupine vode međusobno, bez upletanja državnih oružanih snaga. S druge strane, kontrola nad određenim dijelom teritorija koju provode naoružane skupine nije preduvjet za primjenu zajedničkog čl. 3. Ženevskih konvencija, dok Protokol II. kontrolu povezuje sa sposobnošću vođenja neprekidnih i usklađenih vojnih operacija i primjene njegovih odredaba.¹⁸

Primjena Protokola II. u odnosu na zajednički čl. 3. još je konkretnije definirana isključivanjem određenih situacija koje se ne mogu podvesti pod definiciju oružanih sukoba. Tako je u čl. 1., st. 2. propisano da su od primjene Protokola II. izričito isključene „situacije unutrašnjih nemira i napetosti, kao što su pobune, izolirani i sporadični čini nasilja ili drugi čini slične prirode, koji se ne smatraju oružanim sukobima.“¹⁹ Uzmemo li u obzir nesklonost vlada država da priznaju postojanje sukoba koji bi zadovoljio Protokolom II. propisane kriterije za njegovu primjenu, budući da bi to *de facto* značilo priznanje gubitka sposobnosti provođenja kontrole nad dijelom vlastita teritorija, pridržavanje humanitarnih standarda određenih Protokolom II. u sukobima nižeg intenziteta čini se prilično neizvjesnim. Ipak, obvezatnost primjene zajedničkog čl. 3. Ženevskih konvencija ostaje neupitna jer, kako smo vidjeli, u odnosu na Protokol II. ta odredba ima šire polje primjene i to u odnosu na svaku stranku sukoba koja je dužna primjenjivati njegove odredbe.²⁰

Zanimljiv i važan iskorak u definiranju, a posljedično i proširivanju polja primjene odredaba međunarodnog humanitarnog prava učinjen je usvajanjem u Statut Međunarodnog kaznenog suda (u daljnjem tekstu: Rimski statut, MKS) odredaba o ratnim zločinima koji se mogu počinuti i u nemeđunarodnim oružanim sukobima. Tako je člankom 8., st. 2., t. c), d), e) i f) Rimskog statuta propisana nadležnost Suda i u vezi s teškim povredama zajedničkog čl. 3. Ženevskih konvencija počinjenih u nemeđunarodnim oružanim sukobima, odnosno drugih teških povreda zakona i običaja primjenjivih u nemeđunarodnim oružanim sukobima te su ublaženi kriteriji za postojanje takvih sukoba.²¹ Naime, prema čl. 8., st. 2., t. f), nadležnost MKS-a za teške povrede zakona i običaja u oružanim sukobima čiji značaj nije međunarodni odnosi se na „oružane sukobe koji se odvijaju na području države u kojoj postoji dulji oružani

18 Kad je riječ o stupnju i intenzitetu kontrole potrebne za primjenu Protokola II., u komentaru ICRC-a naglašeno je da, uzevši u obzir činjenicu da se tijekom unutarnjeg oružanog sukoba stupanj teritorijalne kontrole često mijenja, za primjenu Protokola je relevantna takva kontrola nad određenim područjem koja izmiče kontroli državnih oružanih snaga. Ipak, čak i ako je posrijedi vrlo maleno kontrolirano područje, zahtijeva se određena stabilnost takve kontrole koja osigurava sposobnost naoružane skupine da efektivno primjenjuje odredbe Protokola. Komentar Protokola II. iz 1987. godine (n 13) para. 4467.

19 Protokol II. (n 3) čl. 1., st. 2. Na situacije koje prema svojim obilježjima ne zadovoljavaju stroge pretpostavke za primjenu Protokola II. primjenjuje se zajednički čl. 3. Ženevskih konvencija. Vidi i Antonio Cassese, *International Law* (2nd edn, Oxford University Press 2005) 418. Detaljnije o definiciji, rasponu, oblicima i karakteristikama unutarnjih nemira i sukoba koji ne ulaze polje primjene Protokola II. vidi Theodor Meron, *Human Rights in Internal Strife: Their International Protection* (Grotius Publications United 1987) 70–104.

20 O obvezatnosti primjene pravila međunarodnog humanitarnog prava i odnosu između Ženevskih konvencija i Dopunskih protokola detaljnije vidi David Matas, 'Armed Opposition Groups' (1996/1997) 24 *Manitoba Law Journal*, 621–634.

21 Vidi čl. 8., st. 2., t. c), d), e) i f) Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda, *Rome Statute of the International Criminal Court*, 1998, UNTS, Vol 2187, 2005.

sukob između vladinih snaga i organiziranih naoružanih skupina ili između takvih skupina.²² Dakle, odredbe o odgovornosti za ratne zločine primjenjuju se čak i u situacijama nemedunarodnih oružanih sukoba u kojima sama vlast niti nije uključena, nego se sukob vodi između organiziranih naoružanih skupina međusobno. Budući da spomenuta odredba Rimskog statuta uopće ne postavlja uvjet da organizirana naoružana skupina bude pod odgovornim zapovjedništvom ili da provodi teritorijalnu kontrolu da bi se aktivirala njezina primjena (za razliku od Protokola II., v. *supra*), mogućnost jasnog razlikovanja između sukoba na koje se primjenjuje ova odredba i situacija koje su isključene iz njezine primjene (dakle, situacije unutarnjih nemira i napetosti, poput pobuna, izoliranih i sporadičnih čina nasilja ili drugih sličnih djela) čini se prilično slaba.²³

Ovakvo poimanje nemedunarodnih oružanih sukoba odraz je svijesti država sudionica Diplomatske konferencije u Rimu da su prema suvremenom međunarodnom humanitarnom pravu kriteriji teritorijalne kontrole i sudjelovanja vladinih oružanih snaga u takvim oružanim sukobima neprikladni, pa čak i irelevantni, uvažavajući činjenicu da se u suvremenim sukobima primjenjuju metode ratovanja i oružje koje može doseći ciljeve daleko preko državnih granica.²⁴ Osim toga, međunarodna je zajednica svjesna nužnosti zaštite žrtava svih oružanih sukoba, bez obzira na njihov karakter. Dakle, Rimski je statut za postojanje nemedunarodnog oružanog sukoba prihvatio niži kriterij, prema kojem se mora raditi o produljenom oružanom sukobu između vladinih oružanih snaga i organiziranih naoružanih skupina, odnosno između tih skupina međusobno.²⁵

Sama odredba čl. 8., st. 2., t. f) Rimskog statuta o nadležnosti MKS-a glede ratnih zločina počinjenih u nemedunarodnim oružanim sukobima preuzeta je iz prakse Međunarodnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), koji je oružani sukob u odluci u slučaju *Tadić* definirao kao:

22 *Ibid.*, čl. 8., st. 2., t. f).

23 MKSJ je u slučaju *Haradinaj i dr.* iznio sljedeće pojašnjenje o postojanju oružanog sukoba u smislu Ženevskih konvencija i Protokola II.: „(...) Oružani sukob može postojati samo između stranaka koje su dovoljno organizirane da se jedna drugoj suprotstave vojnim sredstvima (...). Što se tiče naoružanih skupina, prije spomenuta sudska vijeća, u procjeni postojanja oružanog sukoba oslanjala su se na nekoliko indikativnih čimbenika, od kojih nijedan sam za sebe nije presudan u procjeni je li zadovoljen kriterij organiziranosti oružane skupine. Ovdje su uključeni sljedeći faktori: postojanje zapovjedne strukture i disciplinskih pravila i mehanizama unutar skupine; postojanje njihova sjedišta; kontrola nad određenim dijelom teritorija; pristup oružju i drugoj vojnoj opremi; sposobnost regrutiranja novaka i njihovog vojnog osposobljavanja; sposobnost skupine da planira, koordinira i provede vojne operacije, uključujući kretanje postrojbi i logistiku; sposobnost skupine da definira ujedinjenu vojnu strategiju i provede vojnu taktiku, te sposobnost skupine da vodi pregovore i zaključuje sporazume poput onih o prestanku vatre ili mirovne sporazume.“ Vidi *Prosecutor v. Ramush Haradinaj, Idriz Balaj and Lahi Brahimaj*, Trial Chamber Judgment, Case No. IT-04-84-T, 2008, para. 60. Ovakvo definiranje praga postojanja oružanog sukoba Sassöli ocjenjuje relativno visokim, ali i realnim. Marco Sassöli, “Taking Armed Groups Seriously: Ways to Improve Their Compliance with International Humanitarian Law” (2010) 1 *Journal on International Law Humanitarian Legal Studies*, 14.

24 Otto Triffterer i Kai Ambos (eds), *Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary* (3rd edn, C. H. Beck/Hart/Nomos 2016) 313–314, 575–576. Vidi i William Anthony Schabas, *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute* (Oxford University Press 2010) 204–206. Schabas ukazuje na to da je i ICRC upozorio da bi uvrštavanje kriterija teritorijalne kontrole za postojanje nemedunarodnog oružanog sukoba u Statut budućeg MKS-a predstavljalo korak unatrag u reguliranju prava oružanih sukoba, kao i da bi takva odredba onemogućila odlučivanje Suda o zločinima počinjenima u mnogim nedavnim sukobima.

25 Detaljnije o uključivanju ratnih zločina počinjenih u nemedunarodnim oružanim sukobima u nadležnost MKS-a i raspravama koje su prethodile usvajanju takve odredbe u Rimski statut vidi Sandesh Sivakumaran, ‘Identifying an Armed Conflict Not of an International Character’ u Carsten Stahn i Göran Sluiter (eds), *The Emerging Practice of the International Criminal Court* (Martinus Nijhoff Publishers 2009) 363–380. Neki autori smatraju zastarjelim razlikovanje ratnih zločina počinjenih u međunarodnom, odnosno nemedunarodnom oružanom sukobu, zagovarajući pritom napuštanje takve distinkcije i zalažući se za primjenu jednakih odredaba o ratnim zločinima na obje vrste oružanih sukoba u postupcima pred MKS-om. U tom kontekstu vidi Gauthier De Beco, ‘War Crimes in International Versus Non-International Armed Conflicts, “New Wine in Old Wineskins?”’ (2008) 8 *International Criminal Law Review*, 319–329.

„svaku upotrebu oružane sile između država ili dugotrajnije oružano nasilje između državnih oružanih snaga i organiziranih naoružanih skupina ili između tih skupina unutar države“,²⁶ i primijenio ovu definiciju i u drugim slučajevima.²⁷

Tumačenje relevantnih odredaba Ženevskih konvencija i Dopunskih protokola u odlukama MKSJ-a utjecalo je, osim na tekst Rimskog statuta, i na praksu nekih drugih međunarodnih sudova. Tako je, primjerice, Međunarodni sud u presudi u slučaju *Armed Activities on the Territory of the Congo*²⁸ potvrdio shvaćanje MKSJ-a o dosegu primjene međunarodnog humanitarnog prava, odnosno o poimanju međunarodnog i nemeđunarodnog oružanog sukoba. Slično je ponovio i MKS u svojim presudama,²⁹ ali i Međunarodni kazneni sud za Ruandu (MKSR)³⁰ i Specijalni sud za Sijera Leone (SCSL).³¹ I u znanosti je potvrđen značaj odluka MKSJ-a u definiranju početka (postojanja) oružanih sukoba, kao i određivanju njihovih obilježja. Tako je Udruženje za međunarodno pravo (*International Law Association*, ILA) u Konačnom izvješću o značenju pojma *oružanog sukoba* iz 2010. godine potvrdilo važnost prakse MKSJ-a, naglasivši da upravo određeni stupanj organiziranosti između svih aktera koji sudjeluju u nemeđunarodnom oružanom sukobu, kao i određena razina intenziteta neprijateljstava razlikuju oružani sukob od drugih oblika nasilja, poput nemira ili graničnih incidenata.³² I razna ugovorna međunarodna tijela uzimaju kao referentnu definiciju oružanog sukoba onu određenu u odlukama MKSJ-a; tako, primjerice, Komisija za prava čovjeka u svojim izvješćima o stanju zaštite ljudskih prava i poštovanju međunarodnog humanitarnog prava u Somaliji, palestinskom području, Sudanu, Libanonu i Sijera Leoneu.³³

26 „On the basis of the foregoing, we find that an armed conflict exists whenever there is a resort to armed force between States or protracted armed violence between governmental authorities and organized armed groups or between such groups within a State.“ Vidi *Prosecutor v. Tadić*, 1995 (n 11) para. 70. Bellal i Casey-Maslen objašnjavaju da se izraz dugotrajniji oružani napad (*protracted armed violence*) odnosi na određeni intenzitet borbe a ne na njezino vremensko trajanje. Vidi Annysa Bellal i Stuart Casey-Maslen, ‘Enhancing Compliance with International Law by Armed Non-State Actors’ (2011) 3 *Goettingen Journal of International Law*, 183.

27 Vidi npr. *Prosecutor v. Milan Martić*, Trial Chamber Judgment, Case No. IT-95-11-T, 2007, para. 41; *Prosecutor v. Sefer Halilović*, Trial Chamber Judgment, Case No. IT-01-48-T, 2005, paras. 24, 160–173; *Prosecutor v. Dario Kordić and Mario Čerkez*, Trial Chamber Judgment, Case No. IT-95-14/2-T, 2001, para. 24; *Prosecutor v. Anto Furundžija*, Trial Chamber Judgment, Case No. IT-95-17/1-T, 1998, para. 59; *Prosecutor v. Vidoje Blagojević and Dragan Jokić*, Trial Chamber Judgment I, Case No. IT-02-60-T, 2005, para. 536.

28 *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda)*, Judgment, Separate Opinion of Judge Simma, ICJ Reports, 2005, para. 23.

29 Vidi npr. *Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo*, Decision on the Confirmation of Charges, Case No. ICC-01/04-01/06, 2007, para. 233; *Prosecutor v. Germain Katanga*, Trial Chamber II Judgment, Case No. ICC-01/04-01/07, 2014, para. 1173.

30 Vidi npr. *Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu*, 1998 (n 10,) paras. 619–620.

31 Vidi npr. *Prosecutor v. Sam Hinga Norman, Moinina Fofana and Allieu Kondewa*, Fofana-Decision on Appeal against ‘Decision on Prosecution’s Motion for Judicial Notice and Admission of Evidence’, Case No. SCSL-04-14-T-398, Separate Opinion of Justice Ayoola, 2005, para. 32.

32 *International Law Association, Final Report on the Meaning of Armed Conflict in International Law, The Hague Conference 2010*, Vol 74 (*International Law Association Reports on Conferences 2010*) 678.

33 Vidi Report on the Situation of Human Rights in Somalia, Prepared by the Independent Expert of the Commission on Human Rights, Ms. Mona Rishmawi, Pursuant to Commission Resolution 1996/57, of 19 April 1996, UN Doc. E/CN.4/1997/88, 1997, paras. 54–55. U tom se Izvješću ističe obvezatnost međunarodnog humanitarnog prava primjenjivog na unutarnje oružane sukobe na čitavom teritoriju Somalije, dokle god oružani sukob traje, bez obzira na to vode li se neprijateljstva aktivno na pojedinom području. Vidi i Report of the Special Rapporteur of the Commission on Human Rights, Mr. John Dugard, on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied by Israel since 1967, UN Doc. E/CN.4/2002/32, 2002, para. 18; Report of the Special Rapporteur on the Human Rights Situation in the Sudan, Sima Samar, UN Doc. E/CN.4/2006/11, 2005, para. 8; Report of the Commission of Inquiry on Lebanon Pursuant to Human Rights Council Resolution S-2/1, UN Doc. A/HRC/3/2, 2006, para. 51; Report of International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General, Pursuant to Security Council Resolution 1564 of 18 September 2004 (2005) u Letter Dated 31 January 2005 from the

Uzevši u obzir da odredbom zajedničkog čl. 3. Ženevskih konvencija nije precizno propisano koji se intenzitet unutarnjeg sukoba traži za njegovu aktivaciju, odnosno koje je točno njegovo polje primjene *ratione personae*, a odredbom čl. 1. Protokola II. nisu obuhvaćene mnoge vrste unutarnjih oružanih sukoba koji se odvijaju između različitih naoružanih skupina međusobno, bez sudjelovanja vlade neke države, definiciju oružanog sukoba koju je usvojio MKSJ u slučaju *Tadić*, a koja je ipak obuhvatila i takve vrste sukoba i precizirala obilježja koje naoružane skupine trebaju imati da bi došlo do obvezatnosti primjene međunarodnog humanitarnog prava (organiziranost skupine i intenzitet sukoba), smatramo značajnim iskorakom u interpretaciji, razvoju i primjeni međunarodnog humanitarnog prava u nemeđunarodnim oružanim sukobima, odnosno unaprjeđenju pravne zaštite svih žrtava oružanih sukoba.³⁴

3. POBUNJENICI, USTANICI I USTANICI PRIZNATI KAO ZARAČENA STRANKA

Rasprava o pravima i obvezama nedržavnih aktera u nemeđunarodnim oružanim sukobima, s obzirom na njihovo djelovanje u vrijeme i nakon usvajanja Ženevskih konvencija, ne može zaobići diskusiju o ustanicima kao posebnoj skupini nedržavnih aktera, a osobito pitanje i značaj njihova priznanja. Naime, ustanicima je u interesu da se njihova borba protiv vlade države prizna kao oružani sukob jer je, među ostalim, zajedničkim čl. 3. u slučaju oružanog sukoba zajamčeno aktiviranje posebne uloge i zaštite Međunarodnog odbora Crvenog križa.³⁵ Osim toga, ako se ustanička borba intenzivira, a sukob protiv vlade neke države dosegne šire razmjere i potraje, ta vlada ali i druge države mogu priznati ustanike kao zaračenu stranku, što nosi sa sobom određene međunarodnopravne posljedice (v. *infra*).³⁶ U nastavku rada prikazat ćemo kako je tekao razvoj međunarodnog prava od primjene instituta priznanja kao *condicio sine qua non* za obvezatnost primjene međunarodnog humanitarnog prava u nemeđunarodnim oružanim sukobima do suvremenijeg razvoja, u kojem postupno dolazi do nestajanja instituta priznanja ustanika kao zaračene stranke kao preduvjeta za primjenu međunarodnog humanitarnog prava. No, prije toga, kako bismo razjasnili pravni status, odnosno prava i obveze koje međunarodno pravo priznaje ustanicima, potrebno je razlučiti nekoliko pojmova koji su

Secretary-General Addressed to the President of the Security Council, UN Doc. S/2005/60, 2005, para. 74. Vidi i Witness to Truth: Report of the Sierra Leone Truth and Reconciliation Commission, Vol 1, Sierra Leone, 2004, para. 54. Izvješće o Sierra Leoneu dostupno na: Sierra Leone, <<http://www.sierra-leone.org/Other-Conflict/TRCVolume1.pdf>> pristupljeno 1. svibnja 2024. O važenju pravnih režima međunarodnopravne zaštite ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava i njihovoj komplementarnosti vidi Rutvica Rusan Novokmet, 'Međunarodnopravna zaštita ljudskih prava i međunarodno humanitarno pravo – komplementarnost pravnih režima u vrijeme oružanih sukoba' u Matija Miloš, Valentino Kuzelj, Leonardo Mikac i Sonja Cindori (eds), *Ljudska prava i pitanje identiteta* (ZA-Pravo/Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet 2022), 133.–166.

34 O značaju definicije oružanog sukoba MKSJ-a slično i Anthony Cullen, *The Concept of Non-International Armed Conflict in International Humanitarian Law* (Cambridge University Press 2010) 117–142.

35 Prema odredbi zajedničkog čl. 3., st. 2. Ženevskih konvencija, nepristrane humanitarne organizacije, poput Međunarodnog odbora Crvenog križa, strankama sukoba mogu ponuditi svoje usluge. Ženevske konvencije (n 3) čl. 3., st. 2. U Komentaru ove odredbe izričito se navodi da se ona odnosi na sve stranke oružanog sukoba, uključujući nedržavne aktere, budući da svaki oružani sukob generira humanitarne potrebe kojima Međunarodni odbor Crvenog križa i druga neovisna humanitarna tijela imaju ulogu u tom kontekstu. Komentar I. Ženevske konvencije iz 2016. (n 7) paras. 779–781.

36 Andrassy i dr. (n 1) 100-101.

prema tradicionalnom shvaćanju bili relevantni za (ne)obvezatnost primjene međunarodnog prava oružanih sukoba među strankama sukoba unutar neke države.

Polazeći od tradicionalnog poimanja unutarnjih oružanih sukoba koje se odnosi na razdoblje koje je prethodilo pravnom režimu uspostavljenom nakon Drugoga svjetskog rata, teorija međunarodnog prava je razlikovala tri kategorije unutarnjih oružanih sukoba: pobunu, ustanak i ratno stanje,³⁷ koje, kako ćemo vidjeti u nastavku, ne odgovaraju današnjem pojmu nemeđunarodnih oružanih sukoba definiranih u Protokolu II. kao ni kasnije razvijenoj međunarodnoj sudskoj praksi. Iako su teoretičari nedosljedni u interpretaciji navedenih pojmova, ta tradicionalna klasifikacija relevantna je u kontekstu analize pravnih posljedica razlikovanja različitih oblika nemeđunarodnih oružanih sukoba i primjene međunarodnih pravila koji se odnose na oružane sukobe.

Intenzitet sukoba koji se može nazvati pobunom (*rebellion*), u usporedbi s ustankom (*insurgency*), nije na takvoj razini zbog koje bi se druge države ili međunarodna zajednica zainteresirale za ulaženje u bilo kakve pravne ili druge odnose s pobunjenicima. Vlada države u kojoj se pobuna odvija tretira pobunjenike kao obične kriminalce, u najvećoj mjeri zbog kratkog trajanja njihovih aktivnosti, pa oni ostaju isključivo u domeni vlasti države u kojoj djeluju, uz rezervu obveze poštovanja međunarodnopravnog okvira za zaštitu prava čovjeka.³⁸ Sukladno Deklaraciji o minimalnim humanitarnim standardima koje je usvojila Komisija za prava čovjeka Ekonomskog i socijalnog vijeća UN-a, to se osobito odnosi na pravila o zabrani nasilnih čina protiv života, zdravlja, tjelesne i duševne dobrobiti čovjeka, zabrani kolektivnog kažnjavanja, uzimanja talaca, namjernog uskraćivanja pristupa hrani, pitkoj vodi, lijekovima i sl. Ta pravila predstavljaju minimum humanitarnih standarda koji se trebaju poštovati u svim situacijama, uključujući nasilje unutar države, nemire, napetosti ili situacije javnog izvanrednog stanja, koje nisu nužno pokrivene instrumentima međunarodnopravne zaštite ljudskih prava ili međunarodnog humanitarnog prava.³⁹ U takvim slučajevima ne dolazi do aktivacije pravila i ograničenja međunarodnog humanitarnog prava jer nije dosegnut prag primjene zajedničkog čl. 3. Ženevskih konvencija, odnosno Protokola II., a treće države nemaju pravo upletati se u unutarnja pitanja druge države.⁴⁰ Dakako, u tom slučaju pobunjenici neće imati ni pravo na status ratnih zarobljenika jer oni ostaju izvan domene međunarodnog prava.⁴¹ Primjeri takve vrste unutarnjeg sukoba kratkotrajni su, više ili manje koordinirani čini unutarnjih nemira, sabotaže ili čak terora, ali kojima nedostaju sredstva da bi se oduprli prisilnom aparatu postojeće vlasti u državi. Nedostatak međunarodne regulacije *de facto* čini poziciju vlade u takvoj državi jačom u odnosu na pobunjenike, pod uvjetom da oni u konačnici ne uspiju ostvariti

37 Brad Roth, *Governmental Illegitimacy in International Law* (Oxford University Press 2000) 173. Detaljnu analizu tradicionalnog razlikovanja pojmova pobunjenika, ustanika i ustanika priznatih kao zaračena stranka kao polazište za razmatranje opsega primjene pravila međunarodnog humanitarnog prava na situacije nemeđunarodnih oružanih sukoba vidi u Cullen (n 34) 8–23.

38 Malcolm Nathan Shaw, *International Law* (9th edn, Cambridge University Press 2021) 1061–1062. MKSJ objašnjava da je manjak odredaba u tradicionalnom međunarodnom pravu vezanih uz pobunu i pobunjenike rezultat činjenice da su ih države nastojale tretirati u okvirima domaćeg kaznenog zakonodavstva i na taj način isključiti upletanje drugih država u pitanja koja spadaju isključivo u domaću nadležnost. Vidi *Prosecutor v. Tadić*, 1995 (n 11) para. 96.

39 Shaw, *ibid.* Vidi i Declaration of Minimum Humanitarian Standards, Report of the UN Sub-Commission, UN Doc. E/CN.4/1995/116, 1995, čl. 1.

40 Prema odredbi čl. 2., t. 7. Povelje UN-a države članice ne smiju se miješati u poslove koji prema svojoj biti spadaju u unutrašnju nadležnost države. Povelja Ujedinjenih naroda, Narodne novine – međunarodni ugovori, broj 15/1993, ispravak u Narodne novine – međunarodni ugovori, broj 7/1994.

41 Cullen (n 34) 10.

svoje ciljeve. U svakom slučaju, međutim, minimalni standardi humanog postupanja obvezuju sve sudionike takvih situacija (osobe, skupine osoba i vlasti) bez obzira na njihov pravni status i bez ikakve diskriminacije.⁴²

Drukčija je situacija ako se pobunjenici uspješno odupru nastojanjima države da suzbi je njihovu pobunu te prošire svoj utjecaj na većinu građana na određenom području i izbore status ustanika (*insurgents*). Ovdje je, naime, riječ o oružanoj pobuni ozbiljnijeg intenziteta i nemogućnosti zakonite vlade, pa makar samo privremenoj, da održava javni red i provodi svoju vlast na čitavom državnom teritoriju.⁴³ O samoj državi na čijem području djeluju ustanici ovisi hoće li ih smatrati kriminalcima ili će im priznati status ustanika, što će biti slučaj kada je sama vlada (država) pogođena djelovanjem ustanika, odnosno kada priznaje da postoji određena nužnost uspostaviti neki odnos s ustanicima. Često je upravo svrha nasilnih aktivnosti pobunjenika odnosno ustanika čimbenik koji ih razlikuje od pukih kriminalaca, razbojnika.⁴⁴ Iako među teoretičarima međunarodnoga prava ne postoji konsenzus glede pretpostavki za priznanje ustanika, kao ni o definiranju tako nastalog odnosa, Cassese ipak detektira dva minimalna uvjeta za stjecanje statusa ustanika. Prvi uvjet je da ustanici dokažu da imaju efektivnu kontrolu nad nekim dijelom državnog teritorija, a drugi da njihova borba mora dosegnuti određeni intenzitet i trajanje.⁴⁵ Vlada protiv koje se bore ali i treće države imaju diskrecijsko pravo odlučiti hoće li im priznati određeni status, odnosno određena prava. Drugim riječima, prava i obveze između ustanika i država postoje samo u mjeri u kojoj su izričito priznate i dogovorene iz ekonomskih, humanih ili nekih drugih interesa.⁴⁶ Međutim, bez obzira na to što je njihova borba zadobila obilježja trajnosti i jačeg intenziteta, ustanici još nemaju status zaračene stranke. Opseg i sadržaj njihovih prava i obveza nisu definirani međunarodnim pravom (kao u slučaju ustanika kojima je priznat status zaračene stranke), nego ovise isključivo o sadržaju prava i obveza koje im diskrecijski priznaju treće države.⁴⁷

Sve navedeno o značaju i statusu ustanika (koji još nisu priznati kao zaračena stranka u nekom nemeđunarodnom oružanom sukobu) u tradicionalnom međunarodnom pravu nije podrazumijevalo niti obvezu vlade države protiv koje se ustanici bore niti samih ustanika da primjenjuju pravila međunarodnog humanitarnog prava, osim ako su određena pravila i načela *explicite* priznata u nacionalnom pravu ili su sadržana u samom činu priznanja. Zapravo, koncept i kriteriji priznanja ustanika vrlo su nejasni pa su samim time podložni stanovitim manipulacijama država kako bi one mogle zadržati što veći manevarski prostor za određivanje svojeg odnosa s ustanicima.⁴⁸ Moglo bi se zaključiti da je ključni element razlikovanja pravnog položaja ustanika od položaja ustanika priznatih kao zaračena stranka u tome što pojam zaračenosti podrazumijeva pripisivost određenih prava i obveza prema međunarodnom pravu,

42 Declaration of Minimum Humanitarian Standards (n 39) preambula, čl. 2.

43 Cullen (n 34) 10–11.

44 Patrick Dumberry, *Rebellions and Civil Wars: State Responsibility for the Conduct of Insurgents* (Cambridge University Press 2022) 22.

45 Vidi opširnije u Cassese (n 19) 125.

46 Na primjer, u slučaju da treća država ima interes zaštititi svoje državljane ili imovinu koja se nalazi na području pod *de facto* kontrolom ustanika. Shaw takav status ustanika naziva posrednim. Opširnije vidi u Shaw (n 38) 1009. Vidi i Cullen (n 34) 11.

47 Hersch Lauterpacht, *Recognition in International Law* (Cambridge University Press 1947) 276–277.

48 Cullen (n 34) 13; Shaw (n 38) 1010.

odnosno obvezatnost primjene prava oružanih sukoba, dok kod ustanika koji nisu priznati kao zaraćena stranka, takva određenost ne postoji.⁴⁹

U nastavku ćemo detaljnije prikazati u čemu se očitovala važnost instituta priznanja u vrijeme kad je taj institut bio relevantan za primjenu međunarodnog prava oružanih sukoba, načine iskazivanja priznanja od strane vlada država protiv kojih se ustanici bore i trećih država te pravne učinke čina priznanja. S tim ćemo pitanjima povezati i pitanje međunarodnopravnog subjektiviteta ustanika koji su priznati kao zaraćena stranka i detaljnije objasniti razloge i okolnosti zbog kojih je taj institut u suvremeno vrijeme uglavnom iščezao iz prakse i postao irelevantan za početak primjene međunarodnopravnog okvira u nemeđunarodnim oružanim sukobima, što je potvrđeno kako u teoriji tako i u međunarodnoj sudskoj praksi.

4. INSTITUT PRIZNANJA USTANIKA KAO ZARAĆENE STRANKE U TRADICIONALNOM I SUVREMENOM MEĐUNARODNOM PRAVU

Status ustanika kao zaraćene stranke (*belligerents*) prema klasičnom međunarodnom pravu stjecao se formalnim ili konkludentnim priznanjem toga statusa od strane vlade protiv koje su se ustanici borili i/ili trećih država, što je, dakle, značilo priznanje njihovih određenih prava, a pogotovo obveza propisanih međunarodnim pravom oružanih sukoba. Priznanjem su, dakle, ustanici stjecali ograničeni međunarodnopravni subjektivitet.⁵⁰ Tako su treće države imale pravo priznati ustanicima status zaraćene stranke pod određenim uvjetima: da postoji oružani sukob na području neke države, da su ustanici zaposjeli i upravljaju znatnim dijelom državnog teritorija, da vode neprijateljstava u skladu s pravilima oružanih sukoba. Uz to, tražilo se da ustanici djeluju pod odgovornim zapovjedništvom, te da postoje takve okolnosti koje čine nužnim da određene treće države definiraju svoj odnos prema ustanicima.⁵¹ Dakle, intenzitet oružanog otpora unutar države treba dosegnuti određeni razinu nemeđunarodnog oružanog sukoba, što znači da građanski nemiri, nasilne demonstracije i kratkotrajne revolucije nisu podvrgnute međunarodnoj regulaciji nemeđunarodnih oružanih sukoba.⁵² Povijesni primjeri instituta priznanja ustanika kao zaraćene stranke su Američki građanski rat od 1861. do 1865. godine te Španjolski građanski rat između 1936. i 1939. godine.⁵³

Prvi uvjet, postojanje oružanog sukoba, odnosi se na razmjere neprijateljstava i zahtjev da intenzitet sukoba bude usporediv s međunarodnim oružanim sukobom; drugi uvjet po-

49 Slično Lauterpacht (n 47) 270; Dumberry (n 44) 12–13.

50 Andrassy i dr. (n 1) 100–101. Vidi i Charles Rousseau, *Droit international public, Les compétences*, Vol 3 (Sirey 1977) 595–604.

51 Vidi Hersch Lauterpacht, *Oppenheim's International Law: A Treatise, Disputes, War and Neutrality*, Vol II (7th edn, Longmans, Green and Co. 1952) 249; Shaw (n 38) 1010.

52 Dumberry (n 44) 19.

53 U Enciklopediji međunarodnog javnog prava kao preduvjeti ostvarivanja prava trećih država da više ne budu vezane načelom zabrane intervencije u unutarnja pitanja druge države navode se uspostava stabilne kontrole od strane ustanika na određenom području i djelovanje pod organiziranom vlašću. Treće države su u tom slučaju slobodne priznati ustanike kao zaraćenu stranku, što je, barem u prošlosti, podrazumijevalo primjenu pravila međunarodnog prava o oružanim sukobima i pravila o neutralnosti. Detaljnije vidi u Hermann Mosler, 'Subjects of International Law' u *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law, Published under the Auspices of the Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law under the Direction of Rudolf Bernhardt* (North-Holland 1984) 456.

drazumijeva provođenje kvazidržavne vlasti na području koje kontroliraju ustanici; treći uvjet osigurava poštovanje pravila o vođenju neprijateljstava i humanitarnih normi; četvrti uvjet sprječava da treće države zloupotrebjavaju priznanje ustanika kao zaračene stranke radi izražavanja simpatija prema njihovim ciljevima.⁵⁴ Primjer je takve situacije vođenje oružanog sukoba na otvorenom moru; u tom bi slučaju druge pomorske države bile primorane odlučiti o priznavanju ili nepriznavanju određenog pravnog statusa zaračenih strana, što pak podrazumijeva i nastupanje određenih međunarodnopravnih posljedica jer priznanjem ustanici stječu međunarodnopravnu osobnost, postaju odgovorni za svoje čine, a treće države koje su dale priznanje preuzimaju obveze neutralnosti.⁵⁵ S druge strane, ako spomenuti uvjeti za priznanje ustanika nedostaju, a treće države ih ipak priznaju kao zaračenu stranku, one se izlažu riziku da budu optužene za nezakonito miješanje u unutarnja pitanja države u kojoj je u tijeku unutarnji oružani sukob.⁵⁶

Priznanjem statusa ustanika kao zaračene stranke, u vrijeme kad je taj institut bio pravno relevantan za primjenu pravila međunarodnog humanitarnog prava, ustanici su bili priznati kao privremeni, prolazni subjekti međunarodnog prava s pripadajućim međunarodnim pravima i obvezama (ovdje govorimo o konstitutivnom učinku priznanja).⁵⁷ Odnos prava i obveza između ustanika kao zaračene stranke i vlade koja ih je priznala, odnosno trećih država koje su izrazile priznanje, bio je obostran i djelovao je samo između ustanika i vlade, odnosno ustanika i tih trećih država (ovdje je riječ o relativnom učinku priznanja).⁵⁸ Najvažnija međunarodnopravna posljedica takvog priznanja bila je ta da su ne samo ustanici, nego i oni koji izrazili priznanje bili dužni postupati u skladu s pravilima međunarodnog prava, osobito pravilima o neutralnosti te su i jedni i drugi odgovarali za njihovo kršenje,⁵⁹ što smatramo najznačajnijim pravnim učinkom primjene instituta priznanja i u čemu vidimo motive na strani vlade neke države da prizna ustanike kao zaračenu stranku. U tom su smislu žrtve takvih kršenja, bilo državljanima države u kojoj se vodi oružani sukob, bilo strani državljanima čija su prava bila povrijeđena postupanjem ustanika, imali mogućnost iznijeti svoje zahtjeve pred *de facto* vladu koju su uspostavili ustanici priznati kao zaračena stranka, za koje više nije odgovorna legitimna vlada koja je priznala ustanike.⁶⁰

Priznanje ustanika kao zaračene stranke može se dati izriječkom, a može biti u obliku *de facto* priznanja, što je slučaj kada vlada neke države tijekom sukoba primjenjuje praksu uobičajenu za međunarodne oružane sukobe (razmjenu zarobljenika, primjenu zastava o primirju i sl.).⁶¹ I neke konkludentne radnje mogu značiti priznanje ustanika kao zaračene stranke. Tako, na primjer, sklapanje ugovora između vlade i ustanika o prekidu vatre ili prestanku neprijateljstava implicira priznanje ustanika kao zaračene stranke. Na taj način vlada priznaje usta-

54 Anthony Cullen, 'Key Developments Affecting the Scope of Internal Armed Conflict in International Humanitarian Law' (2005) 183 *Military Law Review*, 76.

55 Shaw (n 38) 1010.

56 Lauterpacht (n 51) 250.

57 Andrassy i dr. (n 1) 70.

58 *Ibid.*, 101.

59 Shaw (n 38) 1010. Detaljnije o priznavanju ustanika vidi u Lauterpacht (n 47) 275 *et seq.*; Rosalyn Higgins, 'International Law and Civil Conflict' u Evan Luard (ed), *The International Regulation of Civil Wars* (Thames and Hudson 1972) 170–171.

60 Cullen (n 34) 18. Slično i Dumberry (n 44) 18.

61 Cullen, *ibid.*, 16.

nicima jedan oblik pravne i poslovne sposobnosti (*jus contrahendi*) i ograničeni subjektivitet. Primjer takvog ugovora je onaj između vlade Republike Ruande i RPF-a (*Rwandese Patriotic Front*), poznat pod imenom *N'Sele Ceasefire Agreement*, sklopljen 29. ožujka 1991. godine, kojim su se obje stranke sukoba obvezale na uspostavu primirja, prekid vatre i neprijateljstva, kao prvi korak u započetom mirovnom procesu.⁶² Navest ćemo još neke ugovore sklopljene između ustanika i vlada: sporazum između vlade Angole i UNITA-e (*National Union for the Total Independence of Angola*) od 1. svibnja 1991. godine o uspostavi mira,⁶³ mirovni ugovor između Vlade Sjeverne Leonea i RUF-a (*Revolutionary United Front of Sierra Leone*), zaključen 3. srpnja 1999. godine,⁶⁴ Sporazum o zaštiti ljudskih prava potpisan u San Joséu 26. srpnja 1990. između vlade El Salvadora i FMLN-a (*Frente Farabundo Martí Para La Liberación Nacional*),⁶⁵ Sveobuhvatni sporazum o poštovanju ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava sklopljen 16. ožujka 1998. između filipinske vlade i NDFP-a (*National Democratic Front of the Philippines*).⁶⁶ Konkludentnim priznanjem ustanika kao zaraćene stranke mogla bi se smatrati i naredba vlade da se njezine vlastite oružane snage moraju pridržavati pravila međunarodnog prava u oružanim sukobima ili, primjerice, davanje statusa ratnog zarobljenika zarobljenom ustaniku. Izjava o neutralnosti trećih država u vezi s oružanim sukobom koji se odvija između vlade neke druge države i ustaničkih skupina na njezinom području također znači priznanje ustanika kao zaraćene stranke u tom sukobu.⁶⁷

Važnost međunarodnih ugovora sklopljenih između ustanika i vlade protiv koje se bore prije svega je u tome što oni pružaju pravni okvir za prestanak neprijateljstva i propisuju pretpostavke za uspostavljanje trajnog mira. Među ostalim, te pretpostavke uključuju razoružanje pobunjeničkih i državnih oružanih snaga, povratak izbjeglica, zaštitu ljudskih prava, organizaciju slobodnih i demokratskih izbora, uspostavu demokratskih državnih institucija te stvaranje preduvjeta za ekonomski i društveni razvoj.⁶⁸ Iako su ustanici kao nedržavni akteri i kao stranke nemeđunarodnih oružanih sukoba prema svojoj prirodi privremeni subjekti međunarodnog prava kojima nisu inherentna sva prava i obveze koje su svojstvene državama, praksa pokazuje da im drugi subjekti i međunarodno pravo priznaju *jus contrahendi* u mjeri u kojoj je to nužno za reguliranje njihovih međusobnih prava i obveza u oružanom sukobu. To potvrđuje i odredba

62 Tekst sporazuma *N'Sele Ceasefire Agreement between the Government of the Rwandese Republic and the Rwandese Patriotic Front*, as Amended at Gbadolite, 16 September 1991, and at Arusha, 12 July 1992 dostupan na: United Nations, <http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/RW_920712_N%27seleCeasefire.pdf> pristupljeno 5. svibnja 2024.

63 Vidi u Letter Dated 17 May 1991 from the Chargé d'Affaires a. i. of the Permanent Mission of Angola to the United Nations Addressed to the Secretary-General, UN Doc. S/22609, 1991.

64 Tekst sporazuma dostupan na: The Sierra Leone Web, <<http://www.sierra-leone.org/lomeaccord.html>> pristupljeno 5. svibnja 2004. Predsjednik Kabbah je 5. kolovoza 2003. godine proglasio službeni kraj oružanog sukoba sa skupinom RUF u Sjevernoj Leoneu. Informacije dostupne na: The Sierra Leone Web, <<https://www.sierra-leone.org/Speeches/kabbah-080503.html>> pristupljeno 2. prosinca 2024.

65 Vidi u Note verbale dated 14 August 1990 from the Charge d'affaires a. i. of the Permanent Mission of El Salvador to the United Nations addressed to the Secretary-General, UN Doc. A/44/971, S/21541, 1990.

66 Tekst sporazuma dostupan je na: United Nations, Peacebuilders Community, <<http://peacebuilderscommunity.org/documents/CARHRIHL.pdf>> pristupljeno 5. svibnja 2024.

67 Konstantinos Mastorodimos, 'Belligerency Recognition: Past, Present and Future' (2013) 29 Connecticut Journal of International Law, 306–307. Tako i Yoram Dinstein, 'Concluding Remarks on Non-International Armed Conflicts' u Kenneth Watkin i Andrew J. Norris (eds), *Non-International Armed Conflict in the Twenty-first Century* (International Law Studies U. S. Naval War College 2012) 409.

68 Općenito o sadržaju međunarodnih ugovora sklopljenih između ustanika i vlada vidi Emmanuel Roucouas, 'Non-State Actors: Areas of International Responsibility in Need of Further Exploration' u Maurizio Ragazzi (ed), *International Responsibility Today: Essays in Memory of Oscar Schachter* (Martinus Nijhoff Publishers 2005) 395–397.

zajedničkog čl. 3., st. 2. Ženevskih konvencija kojom se stranke sukoba potiču da „nastoje posebnim sporazumima primjenjivati ostale ili dio ostalih odredaba ove Konvencije.“⁶⁹

S vremenom su se i u praksi oružanih sukoba i u teoriji međunarodnog prava dogodile promjene koje su utjecale na tradicionalno poimanje ustanika (*insurgents*) i ustanika koji su priznati kao zaračena stranka (*belligerents*). Naime, postupno se izgubila važnost njihova razlikovanja, kao i instituta izričitog priznanja ustanika kao zaračene stranke koji je uglavnom iščeznuo iz prakse. Prema prevladavajućem modernom shvaćanju, institut priznanja više se ne smatra pravno relevantnim; naime, ono najvažnije pitanje o odgovornosti ustanika koji sudjeluju kao zaračena stranka u nemeđunarodnom oružanom sukobu za djela koja počine na teritoriju pod vlastitom kontrolom, ne počiva na njihovu priznanju kao zaračene stanke nego na efektivnosti kontrole koju provode na dijelu državnog teritorija. Tako se u suvremenoj međunarodnoj sudskoj praksi tumači pitanje odgovornosti za međunarodne zločine pa je, primjerice, MKSJ u prvostupanjskoj presudi u slučaju *Tadić* ustanovio da zločini protiv čovječnosti mogu biti počinjeni od strane entiteta koji provode *de facto* kontrolu na određenom teritoriju, ali bez nužnosti njihova priznanja ili formalnog stjecanja statusa države, terorističke grupe ili organizacije.⁷⁰

Najvažniji aspekt suvremenog razvoja međunarodnog prava oružanih sukoba u tom smislu je taj da samo davanje priznanja ili njegov izostanak više nisu presudni za postojanje obveze stranaka sukoba da primjenjuju pravila međunarodnog humanitarnog prava od trenutka kad sukob zadobije obilježje oružanog sukoba, a to je prije svega činjenično, objektivno pitanje.⁷¹ Upravo je usvajanje Ženevskih konvencija 1949. godine označilo i formalni zaokret u tom smislu jer iz teksta zajedničkog čl. 3. proizlazi da akt priznanja ustanika kao zaračene stranke nije pravno relevantan za primjenu minimalnih humanitarnih ograničenja propisanih tim člankom. Prije svega, široko propisivanje polja primjene Ženevskih konvencija na svaki oružani sukob „koji nema međunarodni karakter i koji izbije na području jedne od visokih stranaka ugovornica“ podrazumijeva niži prag primjene u odnosu na kriterije koje je propisivalo tradicionalno ratno pravo (postojanje oružanog sukoba, zaposjednutost određenog dijela državnog teritorija i uspostavljena kontrola nad tim područjem od strane ustanika, odgovorno zapovjedništvo i pridržavanje pravila međunarodnog prava oružanih sukoba).⁷² Iz tako formulirane odredbe da se zaključiti da akt priznanja više nije relevantan za obvezatnost primjene osnovne pravne zaštite za osobe koje (više) ne sudjeluju u neprijateljstvima jer bi inzistiranje na aktu priznanja činilo primjenu zajedničkog čl. 3. suviše ograničavajućim, odnosno primjenjivim samo na neke vrste nemeđunarodnih oružanih sukoba. Pravna praznina koja bi nastala dovela bi do uskraćivanja međunarodnopravne zaštite za najranjivije skupine osoba. Nadalje, propisivanje u zajedničkom čl. 3. da će „stranke sukoba nastojati posebnim sporazumima osnažiti sve ili dio preostalih odredaba ove Konvencije“ ukazuje na smanjivanje razlika između

69 Vidi Ženevske konvencije (n 3) čl. 3., st. 2.

70 *Prosecutor v. Duško Tadić*, Opinion and Judgment, Case No. IT-94-1-T, 1997, paras. 654–655.

71 Tako Clapham (n 6) 271–273; Andrassy i dr. (n 1) 101. MKSJ je u odluci u slučaju *Tadić* rekao: „(...) Oružani sukob postoji kad god se pribjegava oružanoj sili između država ili produljenom oružanom nasilju između vlade i organiziranih naoružanih skupina ili između takvih skupina unutar države. Primjena međunarodnog humanitarnog prava počinje od započinjanja takvih oružanih sukoba i proteže se i nakon prestanka neprijateljstava sve dok se ne postigne konačni mir; ili, u slučaju unutarnjih sukoba, dok se ne postigne mirno rješenje. Do tog trenutka međunarodno humanitarno pravo se nastavlja primjenjivati na cijelom području zaračenih država ili, u slučaju unutarnjih sukoba, na čitavom području koje je pod kontrolom stranke sukoba, neovisno o tome vodi li se borba ili ne.“ *Prosecutor v. Tadić*, 1995 (n 11) para. 70.

72 Vidi Lauterpacht, *supra* uz n 51.

međunarodnih i nemeđunarodnih oružanih sukoba, kao i na nastojanje da razvoj cjelokupnog korpusa pravila međunarodnog humanitarnog prava krene u smjeru „prelijevanja“ na različite oružane sukobe koji se vode unutar granica jedne države. Potrebno je istaknuti i odredbu o mogućnosti angažiranja Međunarodnog odbora Crvenog križa kao nepristrane međunarodne humanitarne organizacije, što je također propisano zajedničkim čl. 3. Ona je usvojena kao rezultat ranijih rasprava o humanitarnim pitanjima koja su također prepoznata kao relevantna u kontekstu građanskih ratova. Naime, ta je organizacija, potaknuta ranijim iskustvima na terenu, uvidjela da postoji potreba za prilagođavanjem pravila primjenjivih u međunarodnim sukobima i na nemeđunarodne oružane sukobe, te da sve žrtve imaju pravo na pomoć u skladu s načelima Crvenog križa.⁷³ Posljednja rečenica u tom članku, „Primjena prethodnih odredaba ne utječe na pravni položaj stranaka sukoba“ možda najuvjerljivije potvrđuje irelevantnost instituta priznanja – poanta je da sve stranke nemeđunarodnog sukoba poštuju minimalne humanitarne zahtjeve Ženevskih konvencija, ne dirajući u pitanje priznanja bilo kakvog *de jure* statusa ili autoriteta nedržavnog aktera kao stranke sukoba, niti u pravo vlade da se protiv nedržavnog aktera bori svim zakonitim sredstvima.⁷⁴ A bogata sudska praksa kojom se potvrđuje običajnopravni status Ženevskih konvencija također je dokaz široke primjenjivosti njihovih odredaba na sve stranke oružanih sukoba, bez obzira na karakter sukoba.⁷⁵ Zaštita čovjeka ostaje *ultima ratio* međunarodnopravne regulacije oružanih sukoba.

Osim toga, države u praksi uglavnom nisu sklone formalno priznati da su se u određenom sukobu stekle pretpostavke za početak primjene međunarodnog humanitarnog prava jer bi to za njih značilo priznanje da je državna vlast izgubila velik dio kontrole nad svojim teritorijem, a time i legitimitet.⁷⁶ One nastoje pred međunarodnom zajednicom što duže održavati dojam da je u konkretnoj situaciji riječ o unutarnjim nemirima ili sukobu koji spada u *domaine réservé*, a koji ne nalaže primjenu međunarodnih pravila i standarda propisanih Ženevskim konvencijama i Dopunskim protokolima.⁷⁷ Opasnost je takvog postupanja u tome što države pokušavaju izbjeći podvrgavanje restrikcijama vođenja sukoba koja im nalažu pravila međunarodnog prava oružanih sukoba, a posljedično i odgovornost za njihovo kršenje. Slično vrijedi i za treće države koje nisu sklone formalno iskazati priznanje ustanika kao zaraćene stranke da izbjegnu primjenu ograničenja koja im nameću pravila o neutralnosti.⁷⁸ Međutim, iako priznanje ustanika kao zaraćene stranke više nema konstitutivni učinak u modernim oružanim sukobima, ipak se mogu naći rijetki primjeri priznanja ustanika koji ukazuju da primjena tog instituta ipak nije sasvim nestala iz prakse. Tako je nacionalna skupština Venezuele 2008. godine donijela odluku o priznanju ustaničkih skupina FARC (*Revolutionary Armed Forces of Colombia*) i ELN (*National Liberation Army* ili *Ejército de Liberación Nacional*) kao zaraćene stranke u Kolumbiji, uz protivljenje kolumbijske vlade, koja nije htjela priznati niti da se u Kolumbiji odvija nemeđunarodni oružani sukob, nazivajući pobunjeničke skupine u zemlji terorističkim

73 Komentar I. Ženevske konvencije, 2016 (n 7) para. 363 *et seq.*

74 *Ibid.*, paras. 864–865.

75 Vidi *supra* u poglavlju I.

76 Clapham (n 6) 271–273; Antonio Cassese, ‘The Status of Rebels under the 1977 Geneva Protocols on Non-International Armed Conflicts’ (1981) 30 *International and Comparative Law Quarterly*, 426 *et seq.*

77 Države uglavnom nastoje umanjiti ili potpuno negirati postojanje drugih okolnosti vezanih uz ustanike, kao npr. činjenicu da su uspostavili kontrolu nad određenim dijelom teritorija, da provode neprekidne i usklađene vojne operacije, da su pod odgovornim zapovjedništvom i sl. Vidi Cassese, *ibid.*

78 Komentar I. Ženevske konvencije, 2016 (n 7) para. 361.

organizacijama.⁷⁹ Kasnije je nakon višegodišnjih pregovora i uz podršku Europske unije predsjednik Kolumbije Santos u lipnju 2016. godine sklopio sporazum o prekidu vatre sa skupinom FARC, revidiran u studenom iste godine, što je značilo povijesni iskorak u okončanju tog višedesetljetnog oružanog sukoba u Kolumbiji.⁸⁰ Važno je istaknuti odredbu poglavlja 6.1.8. tog sporazuma u kojem se izrijekom kaže da se „konačni sporazum potpisuje kao specijalni sporazum u smislu zajedničkog čl. 3. Ženevskih konvencija (...),“⁸¹ što pokazuje da se stranke smatraju vezanima odredbama međunarodnog humanitarnog prava, bez posebnog izričitog akta priznanja. Kao suvremenije primjere iskazivanja određenih stavova prema pobunjenicima od strane trećih država bez izričitog priznanja kao zaračene stranke navodimo slučaj Sjedinjenih Američkih Država koje su krajem 2012. godine objavile da pobunjeničku koaliciju u Siriji smatraju legitimnim predstavnikom sirijskog naroda protiv režima predsjednika Bashara al-Assada tijekom unutarnjeg sukoba u Siriji⁸² te višegodišnju blokadu jemenskih luka koju je uspostavila Saudijska Arabija protiv jemenske šijitske pobunjeničke skupine Huti.⁸³

Nekoliko je razloga i okolnosti koje su postupno dovele do ovakvog razvoja u poimanju nemeđunarodnih oružanih sukoba, odnosno definiranju njihovih stranaka, a posljedično tome, i do svojevrsnog proširivanja dosega relevantnog međunarodnog okvira primjenjivog na nemeđunarodne oružane sukobe. Naime, i teorija i sudska praksa potvrdile su da je brojnost unutarnjih, nemeđunarodnih oružanih sukoba dovela do stvaranja sve detaljnijih pravila koja ih reguliraju i da zahtjevi čovječnosti i poštovanja ljudskih prava u vrijeme oružanih sukoba čine razlikovanje ustanika i ustanika priznatih kao zaračena stranka suvišnim; svjedočimo nestanku potrebe za njihovim reguliranjem putem instituta priznanja. Iako, dakle, odluka hoće li ustanike priznati kao zaračenu stranku ostaje na državama, za primjenu zajedničkog čl. 3. Ženevskih konvencija, odnosno Protokola II. akt priznanja nije pravno relevantan, on u suvremenim oružanim sukobima više nema praktičnu svrhu.⁸⁴ Potvrdio je to i Institut za međunarodno pravo koji je u Rezoluciji Primjena međunarodnog humanitarnog prava i temeljnih ljudskih prava u oružanim sukobima u kojima su stranke nedržavni akteri iz 1999. godine jasno zaključio da primjena načela i pravila spomenutih pravnih režima ne utječe na pravni status stranaka sukoba i ne ovisi o priznanju kao zaračene stranke.⁸⁵ Relevantno je i to što je Institut

79 Detaljnije: Mastorodimos (n 67) 314; Guillermo Otálora Lozano i Sebastian Machado, 'The Objective Qualification of Non-International Armed Conflicts: A Colombian Case Study' (2012) 4 Amsterdam Law Forum, 60–61. O okolnostima priznanja FARC-a od strane Venezuele i pogoršanju diplomatskih odnosa između te zemlje i Kolumbije vidi i na: Venezuelanalysis, <<http://venezuelanalysis.com/news/3080>> pristupljeno 10. veljače 2016. Stariji primjeri priznanja ustanika su priznanje nikaragvanskih sandinista 1979. te ustanika u El Salvadoru koje su kao zaračenu stranku priznali Francuska i Meksiko 1981. Vidi u Akande (n 11) 50.

80 O sklapanju mirovnog sporazuma između kolumbijske vlade i skupine FARC i ulozu EU-a u mirovnom procesu vidi European Union Wxternal Action, The Diplomatic Service of the European Union, <https://www.eeas.europa.eu/eeas/historical-peace-agreement-colombia_und_en> pristupljeno 2. prosinca 2024.

81 *Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace*, potpisan 24. studenog 2016., dostupan je na Peace Accords Matrix, chrome-extension: //efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/ <<https://peaceaccords.nd.edu/wp-content/uploads/2020/02/Colombian-Peace-Agreement-English-Translation.pdf>> pristupljeno 2. prosinca 2024.

82 Yoram Dinstein, *Non-International Armed Conflicts in International Law* (Cambridge University Press 2014) 111-112.

83 Mastorodimos (n 67) 315.

84 Vidi Meron (n 19) 50. Tako i Lozano i Machado koji smatraju da, s obzirom na to da se međunarodno humanitarno pravo primjenjuje na nemeđunarodne oružane sukobe nezavisno od volje stranaka sukoba, institut priznanja naoružanih skupina kao zaračene stranke nije relevantan. Vidi Lozano i Machado (n 79) 68.–69.

85 Institut de Droit International, *The Application of International Humanitarian Law and Fundamental Human Rights, in Armed Conflicts in which Non-State Entities are Parties* (1999) para. 2, dostupno na: Institut de Droit International, <https://www.idi-ii.org/app/uploads/2017/06/1999_ber_03_en.pdf> pristupljeno 2. prosinca 2024.

odredbom o obvezatnosti primjene međunarodnog humanitarnog prava, kao i temeljnih prava čovjeka obuhvatio i Ujedinjene narode, ali i regionalne i druge međunarodne organizacije, što pokazuje obvezujuću narav pravnog okvira međunarodnog humanitarnog prava u odnosu na druge adresate a ne samo države.⁸⁶ Istaknuto je i da nijedna država ni nedržavni akter ne može izbjeći svoje međunarodne obveze niječući postojanje oružanog sukoba.⁸⁷

U tom smislu vrijedno je istaknuti razmišljanje MKSJ-a koji je u slučaju *Tadić*, u odluci iz 1995. godine, na vrlo konkretan način sumirao tijek razvoja međunarodnog humanitarnog prava i prilagodljivost njegovih pravila okolnostima modernih nemeđunarodnih oružanih sukoba. Tako je Sud konstatirao da je dihotomija između pojmova *zaraćenosti* i *pobune*, odnosno *međunarodnih* i *nemeđunarodnih oružanih sukoba*, odraz nekadašnje strukture međunarodne zajednice, koja je svoje djelovanje temeljila na suverenosti država i njihovoj sklonosti da se prvenstveno brinu za vlastite, a ne za interese zajednice ili neke humanitarne ciljeve.⁸⁸ Nakon 30-ih godina prošlog stoljeća spomenuto razlikovanje gubi na važnosti, a stvaraju se sve detaljnija međunarodnopravna pravila koja reguliraju unutarnje oružane sukobe. MKSJ je istaknuo nekoliko razloga koji su doveli do takvog razvoja: građanski ratovi postali su sve češća pojava, a međunarodna zajednica više nije mogla ignorirati potrebu da se usvoji normativni okvir koji bi regulirao unutarnje oružane sukobe; zbog sve duljeg trajanja i sve okrutnijeg nasilja u unutarnjim sukobima koje često zahvaća cjelokupno stanovništvo države, umanjile su se razlike između međunarodnih i nemeđunarodnih oružanih sukoba; treće države, zbog potrebe da zaštite svoje političke, ekonomske i ideološke interese u drugim državama, sve su više nastojale uključiti se u oružane sukobe u drugim državama, što je, pak, zahtijevalo da se pravila međunarodnog prava prilagode novonastalim promjenama s ciljem prevencije proširivanja sukoba na druge države; razvoj međunarodnopravnog okvira zaštite prava čovjeka, osobito nakon usvajanja Opće deklaracije o pravima čovjeka 1948. godine, utjecao je i na promjene u međunarodnom pravu općenito, stavljajući naglasak na zaštitu ljudskih prava, uz mijenjanje dosadašnje percepcije o suverenosti država i pitanjima njihove isključive nadležnosti.⁸⁹

Razvoj međunarodnog prava danas je na takvoj razini da zahtijeva primjenu međunarodnog humanitarnog prava u svim situacijama oružanih sukoba, bilo međunarodnih bilo nemeđunarodnih, a kod potonjih bez obzira na to je li riječ o ustanicima ili ustanicima priznatima kao zaraćena stranka. Takav razvoj odraz je promjena čije posljedice su vidljive i karakteristične za mnoga područja međunarodnoga prava; tradicionalni državocentrični pristup pitanjima međunarodnopravnog subjektiviteta i primjene pravila međunarodnog prava oružanih sukoba napušta se a fokus je već desetljećima usmjeren na pravnu zaštitu osoba koje ne sudjeluju u neprijateljstvima, odnosno zaštitu čovjeka općenito.⁹⁰ Naime, zaštita žrtava oružanih sukoba i temeljnih načela čovječnosti ostaje *ultima ratio* pravnog okvira međunarodnog humanitarnog prava, kao i osvještavanje o odgovornosti svih aktera za njihovo kršenje.⁹¹

86 *Ibid.*

87 *Ibid.*, para. 5.

88 *Prosecutor v. Tadić*, 1995 (n 11) para. 96.

89 *Ibid.*, para. 97. Vidi i Shaw (n 38) 1056.

90 Zegveld (n 17) 2.

91 O odgovornosti ustaničkih skupina za međunarodno protupravne čine kroz analizu čl. 10. Nacrta članka o odgovornosti država Komisije za međunarodno pravo iz 2001. godine Davorin Lapaš, 'Odgovornost "ustaničkih i drugih pokreta" za međunarodne

5. ZAKLJUČAK

Oskudna međunarodnopravna regulacija nemeđunarodnih oružanih sukoba u prošlosti je rezultirala nedostatnim poštovanjem ograničenja ratovanja koja su se stoljećima razvijala isključivo u kontekstu oružanih sukoba između suverenih država, dakle, međunarodnih oružanih sukoba. Unutarnji sukobi između pobunjenika, odnosno ustanika koji su unutar neke države nastojali postići određene ciljeve protiv zakonite vlade te države ostajali su puka unutarnja stvar države, bez intervencije drugih država, i rješavali se mjerama državnog represivnog aparata. Obvezatnost primjene određenih pravila međunarodnog prava oružanih sukoba nastupala je jedino u slučajevima kad bi ustanička borba dosegla veći stupanj intenziteta, kad bi karakter oružanog sukoba nalikovao na međunarodni sukob, kad bi ustanici uspjeli formirati neki oblik odgovornog zapovjedništva i *de facto* vlade na dijelu državnog područja, odnosno kad bi takve činjenične, objektivne okolnosti izazvale potrebu da ih kao zaračenu stranku prizna vlada kao druga zaračena stranka, odnosno treće države ako su u tome pronašle neki interes. Dakle, akt priznanja ustanika zapravo je bio izazvan potrebom aktiviranja pravila međunarodnog prava u sukobima koji bi inače bili gotovo u potpunosti izvan dosega međunarodnopravne regulacije.

Promjene u načinu vođenja oružanih sukoba, smanjivanje razlika između međunarodnih i nemeđunarodnih oružanih sukoba, rast broja pravila međunarodnog prava koji (prvenstveno kroz običajno pravo) reguliraju nemeđunarodne oružane sukobe, kao i jačanje svijesti i fokusiranosti svih aktera međunarodne zajednice na zaštitu čovjeka i žrtava rata postupno su dovele i do promjena u definiranju samih nemeđunarodnih oružanih sukoba, odnosno identificiranju stranaka takvih sukoba. Kako je iz prakse država iščeznula primjena instituta priznanja ustanika kao zaračene stranke, tako su i međunarodni sudovi u svojim odlukama važnima za suvremene oružane sukobe, zajedno s međunarodnim pravnicima, potvrdili irelevantnost instituta priznanja ustanika kao zaračene stranke stavivši u prvi plan običajnopravnu narav pravila međunarodnog humanitarnog prava utjelovljenih u zajedničkom čl. 3. svih četiriju Ženevskih konvencija za zaštitu žrtava rata i Protokolu II. uz te Konvencije, koji obvezuju sve stranke nemeđunarodnih oružanih sukoba bez obzira na njihov pravni status, odnosno priznanje. Osim toga, uvijek je potrebno podsjećati na odluke Međunarodnog suda, MKSJ-a, MKSR-a i drugih međunarodnih sudova, kao i na rezolucije uglednih međunarodnih nevladinih organizacija i udruga u kojima je potvrđena nesvršishodnost i nelogičnost obvezivanja temeljnim zahtjevima čovječnosti samo stranaka međunarodnih oružanih sukoba. Iznimna je važnost međunarodne sudske prakse u kontinuiranom tumačenju i prilagođavanju postojećeg međunarodnopravnog okvira suvremenim promijenjenim okolnostima oružanih sukoba, kao i u osvještavanju svih sudionika sukoba da zaštita žrtava rata, poštovanje načela čovječnosti i zahtjeva javne savjesti ostaju obveza svih, od trenutka kad započne oružani sukob pa do njegova prestanka, uz odgovornost za kršenje temeljnih načela humanosti.⁹²

zločine: članak 10. Nacrta članaka o odgovornosti država s osvrtnom na presudu Međunarodnog suda za genocid (Hrvatska protiv Srbije)' (2015) 65 Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 337.–360.

92 Ovo pravilo je sadržano u tzv. Martensovoj klauzuli koja je izvorno sadržana u IV. Haaskoj konvenciji o zakonima i običajima rata na kopnu iz 1907., a preuzeta je u Ženevske konvencije iz 1949. i Dopunske protokole iz 1977. Za tekst Martensove klauzule vidi *supra* uz n 2.

BIBLIOGRAFIJA

1. Akande D, 'Classification of Armed Conflicts: Relevant Legal Concepts' u Wilmshurst, E. (ed), *International Law and the Classification of Conflicts* (Oxford University Press 2012)
2. Andrassy J, Bakotić B, Seršić M, Vukas B, *Međunarodno pravo*, Vol 1 (Školska knjiga 2010)
3. Andrassy J, Bakotić B, Seršić M, Vukas B, *Međunarodno pravo*, Vol 3, (Školska knjiga 2006)
4. Andreopoulos G J, 'On the Accountability of Non-State Armed Groups' u Andreopoulos G J, Kabasakal Arat Z E, Juviler P (eds.), *Non-State Actors in the Human Rights Universe* (Kumarian Press Inc. 2006)
5. Bellal A, Casey-Maslen C, 'Enhancing Compliance with International Law by Armed Non-State Actors' (2011) 3 *Goettingen Journal of International Law*, 175
6. Cassese A, *International Law* (2nd edn, Oxford University Press 2005)
7. Cassese A, 'The Status of Rebels under the 1977 Geneva Protocols on Non-International Armed Conflicts' (1981) 30 *International and Comparative Law Quarterly*, 416
8. Clapham A, *Human Rights Obligations of Non-State Actors* (Oxford University Press 2006)
9. Cullen A, 'Key Developments Affecting the Scope of Internal Armed Conflict in International Humanitarian Law' (2005) 183 *Military Law Review*, 66
10. Cullen A, *The Concept of Non-International Armed Conflict in International Humanitarian Law* (Cambridge University Press 2010)
11. De Beco G, 'War Crimes in International Versus Non-International Armed Conflicts, "New Wine in Old Wineskins?"' (2008) 8 *International Criminal Law Review*, 319
12. Dinstein Y, 'Concluding Remarks on Non-International Armed Conflicts' u Watkin K, Norris A J (eds), *Non-International Armed Conflict in the Twenty-first Century* (International Law Studies U. S. Naval War College 2012)
13. Dumberry P, *Rebellions and Civil Wars: State Responsibility for the Conduct of Insurgents* (Cambridge University Press 2022)
14. Higgins R, 'International Law and Civil Conflict' u Luard E (ed), *The International Regulation of Civil Wars* (Thames and Hudson 1972)
15. Lapaš D, 'Odgovornost "ustaničkih i drugih pokreta" za međunarodne zločine: članak 10. Nacrta članaka o odgovornosti država s osvrtom na presudu Međunarodnog suda za genocid (Hrvatska protiv Srbije)' (2015) 65 *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 337
16. Lauterpacht H, *Oppenheim's International Law: A Treatise, Disputes, War and Neutrality*, Vol II (7th edn, Longmans, Green and Co. 1952)
17. Lauterpacht H, *Recognition in International Law* (Cambridge University Press 1947)
18. Lozano G O, Machado S, 'The Objective Qualification of Non-International Armed Conflicts: A Colombian Case Study' (2012) 4 *Amsterdam Law Forum*, 58
19. Mastorodimos K, 'Belligerency Recognition: Past, Present and Future' (2013) 29 *Connecticut Journal of International Law*, 301
20. Matas D, 'Armed Opposition Groups' (1996/1997) 24 *Manitoba Law Journal*, 621
21. McCorquodale R, *International Law beyond the State: Essays on Sovereignty, Non-State Actors and Human Rights* (Cameron May 2011)
22. Meron Th, *Human Rights in Internal Strife: Their International Protection* (Grotius Publications United 1987)

23. Mosler H, 'Subjects of International Law' u *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law, Published under the Auspices of the Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law under the Direction of Rudolf Bernhardt* (North-Holland 1984)
24. Pictet J (ed), *The Geneva Conventions of 12 August 1949, Commentary: First Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field* (ICRC 1952)
25. Roth B R, *Governmental Illegitimacy in International Law* (Oxford University Press 2000)
26. Roucounas E, 'Non-State Actors: Areas of International Responsibility in Need of Further Exploration' u Ragazzi M (ed), *International Responsibility Today: Essays in Memory of Oscar Schachter* (Martinus Nijhoff Publishers 2005)
27. Rousseau Ch, *Droit international public, Les compétences*, Vol 3 (Sirey 1977)
28. Rusan Novokmet R, 'Međunarodnopravna zaštita ljudskih prava i međunarodno humanitarno pravo – komplementarnost pravnih režima u vrijeme oružanih sukoba' u Miloš M, Kuzelj V, Mikac L i Cindori S (eds.), *Ljudska prava i pitanje identiteta* (ZA-Pravo/Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet 2022)
29. Ryngaert C, 'Non-State Actors in International Humanitarian Law' u D'Aspremont J (ed), *Participants in International Legal System: Multiple Perspectives on Non-State Actors in International Law* (Routledge, 2011)
30. Sassòli M, 'Taking Armed Groups Seriously: Ways to Improve Their Compliance with International Humanitarian Law' (2010) 1 *Journal on International Law Humanitarian Legal Studies*, 5
31. Schabas W A, 'Punishment of Non-State Actors in Non-International Armed Conflict' u Bianchi A (ed), *Non-State Actors and International Law* (Ashgate Publishing Ltd. 2009).
32. Schabas W A, *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute* (Oxford University Press 2010)
33. Shaw M N, *International Law* (9th edn, Cambridge University Press 2021)
34. Sivakumaran S, 'Identifying an Armed Conflict Not of an International Character' u Stahn C, Sluiter G (eds.), *The Emerging Practice of the International Criminal Court* (Martinus Nijhoff Publishers 2009)
35. Triffterer O, Ambos K (eds.), *Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary* (3rd edn, C. H. Beck/Hart/Nomos 2016)
36. Zegveld L, *The Accountability of Armed Opposition Groups in International Law* (Cambridge University Press 2002)

PROPISI I DOKUMENTI

1. Convention (IV) Respecting the Laws and Customs of War on Land, 1907, dostupno na: ICRC, IHL Databases, <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-conv-iv-1907>> pristupljeno 14. ožujka 2024.
2. Povelja Ujedinjenih naroda, 1945., Narodne novine - međunarodni ugovori, br. 15, 1993, ispravak u Narodne novine – međunarodni ugovori, broj 7/1994
3. Geneva Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field, 1949, UNTS, Vol 75, 1950
4. Geneva Convention (II) for the Amelioration of the Condition on Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea, 1949, UNTS, Vol 75, 1950
5. Geneva Convention (III) Relative to the Treatment of Prisoners of War, 1949, UNTS, Vol 75, 1950

6. Geneva Convention (IV) Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, 1949, UNTS, Vol 75, 1950
7. International Law Association, *Final Report on the Meaning of Armed Conflict in International Law, The Hague Conference 2010*, Vol 74 (International Law Association Reports on Conferences 2010)
8. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protokol II), 1977, UNTS, Vol 1125, 1979
9. Note verbale dated 14 August 199Q from the Charge d'affaires a. i. of the Permanent Mission of El Salvador to the United Nations addressed to the Secretary-General, UN Doc. A/44/971, S/21541, 1990
10. Letter Dated 17 May 1991 from the Chargé d'Affaires a. i. of the Permanent Mission of Angola to the United Nations Addressed to the Secretary-General, UN Doc. S/22609, 1991
11. Declaration of Minimum Humanitarian Standards, Report of the UN Sub-Commission, UN Doc. E/CN.4/1995/116, 1995
12. Report on the Situation of Human Rights in Somalia, Prepared by the Independent Expert of the Commission on Human Rights, Ms. Mona Rishmawi, Pursuant to Commission Resolution 1996/57, of 19 April 1996, UN Doc. E/CN.4/1997/88, 1997
13. The Application of International Humanitarian Law and Fundamental Human Rights, in *Armed Conflicts in which Non-State Entities are Parties*, 1999, dostupno na: Institut de Droit International, <https://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/1999_ber_03_en.pdf> pristupljeno 2. prosinca 2024.
14. Report of the Special Rapporteur of the Commission on Human Rights, Mr. John Dugard, on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied by Israel since 1967, UN Doc. E/CN.4/2002/32, 2002
15. Report of International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General, Pursuant to Security Council Resolution 1564 of 18 September 2004 (2005) u Letter Dated 31 January 2005 from the Secretary-General Addressed to the President of the Security Council, UN Doc. S/2005/60, 2005
16. Report of the Special Rapporteur on the Human Rights Situation in the Sudan, Sima Samar, UN Doc. E/CN.4/2006/11, 2005
17. Rome Statute of the International Criminal Court, 1998, UNTS, Vol 2187, 2005
18. Report of the Commission of Inquiry on Lebanon Pursuant to Human Rights Council Resolution S-2/1, UN Doc. A/HRC/3/2, 2006

PRESUDE

1. *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Merits, Judgment, ICJ Reports, 1986
2. *Prosecutor v. Duško Tadić*, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, Case No. IT-94-1-AR72, 1995
3. *Prosecutor v. Duško Tadić*, Opinion and Judgment, Case No. IT-94-1-T, 1997
4. *Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu*, Trial Chamber Judgment, Case No. ICTR-96-4-T, 1998
5. *Prosecutor v. Anto Furundžija*, Trial Chamber Judgment, Case No. IT-95-17/1-T, 1998
6. *Prosecutor v. Dario Kordić and Mario Čerkez*, Trial Chamber Judgment, Case No. IT-95-14/2-T, 2001
7. *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda)*, Judgment, Separate Opinion of Judge Simma, ICJ Reports, 2005

8. *Prosecutor v. Sam Hinga Norman, Moinina Fofana and Allieu Kondewa*, Fofana-Decision on Appeal against 'Decision on Prosecution's Motion for Judicial Notice and Admission of Evidence', Case No. SCSL-04-14-T-398, Separate Opinion of Justice Ayoola, 2005
9. *Prosecutor v. Sefer Halilović*, Trial Chamber Judgment, Case No. IT-01-48-T, 2005
10. *Prosecutor v. Vidoje Blagojević and Dragan Jokić*, Trial Chamber Judgment I, Case No. IT-02-60-T, 2005
11. *Prosecutor v. Milan Martić*, Trial Chamber Judgment, Case No. IT-95-11-T, 2007
12. *Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo*, Decision on the Confirmation of Charges, Case No. ICC-01/04-01/06, 2007
13. *Prosecutor v. Ramush Haradinaj, Idriz Balaj and Lahi Brahimaj*, Trial Chamber Judgment, Case No. IT-04-84-T, 2008
14. *Prosecutor v. Germain Katanga*, Trial Chamber II Judgment, Case No. ICC-01/04-01/07, 2014

MREŽNI IZVORI

1. European Union Wxternal Action, The Diplomatic Service of the European Union, <https://www.eeas.europa.eu/eeas/historical-peace-agreement-colombia_und_en> pristupljeno 2. prosinca 2024.
2. Komentar I. Ženevske konvencije za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu od 1949., 2016, dostupan na: ICRC, <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gci-1949/article-3/commentary/2016?activeTab=undefined>> pristupljeno 14. ožujka 2024.
3. Komentar Protokola II. iz 1987. godine, ICRC, para. 4459, dostupno na: ICRC, IHL Databases, <<http://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=15781C741BA1D4DCC12563CD00439E89>> pristupljeno 14. ožujka 2024.
4. N'Sele Ceasefire Agreement between the Government of the Rwandese Republic and the Rwandese Patriotic Front, as Amended at Gbadolite, 16 September 1991, and at Arusha, 12 July 1992, dostupan na: United Nations, <http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/RW_920712_N%27seleCeasefire.pdf> pristupljeno 5. svibnja 2024.
5. *Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace*, potpisan 24. studenog 2016., dostupan je na Peace Accords Matrix, chrome-extension://efaidnbmnmbpajpcglclefindmkaj/ ><https://peaceaccords.nd.edu/wp-content/uploads/2020/02/Colombian-Peace-Agreement-English-Translation.pdf>> pristupljeno 5. svibnja 2024.
6. The Sierra Leone Web, <<http://www.sierra-leone.org/lomeaccord.html>> pristupljeno 5. svibnja 2024.
7. The Sierra Leone Web, <<https://www.sierra-leone.org/Speeches/kabbah-080503.html>> pristupljeno 2. prosinca 2024.
8. United Nations, Peacebuilders Community, <<http://peacebuilderscommunity.org/documents/CARHRIHL.pdf>> pristupljeno 5. svibnja 2024.
9. Venezuelanalysis, <<http://venezuelanalysis.com/news/3080>> pristupljeno 10. veljače 2016.
10. Witness to Truth: Report of the Sierra Leone Truth and Reconciliation Commission, Vol 1, Sierra Leone, 2004., dostupno na: Sierra Leone <<http://www.sierra-leone.org/Other-Conflict/TRCVolume1.pdf>> pristupljeno 1. svibnja 2024.

Rutvica Rusan Novokmet*

INSURGENTS RECOGNISED AS BELLIGERENTS OF NON-INTERNATIONAL ARMED CONFLICTS IN TRADITIONAL AND CONTEMPORARY INTERNATIONAL LAW

Summary

The focus of traditional international legal regulation of armed conflicts was primarily on international armed conflicts, which resulted in *legal lacunae* in respect of the limitation of the conduct of the parties to internal armed conflicts before the Geneva Conventions on the Protection of Victims of War and Additional Protocols to these conventions had been adopted. The subject of this paper is the analysis of the important changes brought about by the contemporary international legal framework in respect of the more detailed regulation of non-international armed conflicts. Furthermore, the author assesses that the more concrete limitations of the conduct of the parties to these conflicts have directed the application of the rules of international humanitarian law to the more efficient protection of victims of war. In this context, the relevant provisions of the international legal instruments applicable to non-international armed conflicts are analysed, followed by the consideration of different definitions of non-international armed conflicts and their parties contained in the Geneva Conventions and the Additional Protocol II, as well as by the analysis of the most recent decisions of international courts and tribunals, which have made a significant contribution to the interpretation and development of international law applicable in this kind of armed conflict. Special attention is given to the concept of recognition of insurgents as belligerents. In comparison to traditional international law, this concept has undergone significant transformation in the context of the obligation to apply international humanitarian law. The author concludes that the gradual cessation of the application of this institute, along with the mitigation of differences between international and non-international armed conflicts, has contributed to the awareness of all parties to armed conflicts of the obligatory nature of the relevant rules of international humanitarian law, i.e. of their responsibility for the protection of victims of war, the respect of the principle of humanity, and the demands of public conscience, from the beginning of an armed conflict to its cessation.

Keywords: *international humanitarian law, Geneva Conventions on the Protection of Victims of War, non-international armed conflicts, insurgents, recognition of insurgents as belligerents*

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Rutvica Rusan Novokmet, PhD, Assistant Professor, Faculty of Law, University of Zagreb, Trg Republike Hrvatske 14, 10000 Zagreb, E-mail address: rutvica.rusan@pravo.unizg.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6235-1012>.